

COOL JE ... VĚDĚT VÍC
ÚSTAVNÍ VÝCHOVA A RIZIKA
KOMERČNÍHO SEXUÁLNÍHO ZNEUŽÍVÁNÍ

LA STRADA ČESKÁ REPUBLIKA, o. p. s.
Petra Burčíková, Petra Kutálková, Daniel Hůle a kolektiv

COOL JE ... VĚDĚT VÍC

ÚSTAVNÍ VÝCHOVA A RIZIKA KOMERČNÍHO SEXUÁLNÍHO ZNEUŽÍVÁNÍ

LA STRADA ČESKÁ REPUBLIKA, o. p. s.

Petra Burčíková, Petra Kutálková, Daniel Hůle a kolektiv

Vydání této publikace je součástí projektu financovaného Programem Daphne II. Evropské komise.
Za její obsah nese výlučnou odpovědnost autor a Evropská komise nezodpovídá
za jakékoliv využití informací, které publikace obsahuje.

La Strada Česká republika, o. p. s.

© 2008

OBSAH

- 01 | Úvod do problematiky
- 02 | Prostituce nezletilých dívek v kontextu ústavní výchovy – výzkum
- 03 | Doporuční organizace La Strada ČR v návaznosti na provedený výzkum

PŘEDMLUVA

Publikace **Cool je... vědět víc** je jedním z výstupů projektu **Prevence obchodování s lidmi mezi rizikovými skupinami se speciálním důrazem na ústavní výchovu v České republice a na Slovensku**, který realizovala společnost La Strada Česká republika, o. p. s. (dále jen La Strada ČR) ve spolupráci se slovenskou pobočkou společnosti Člověk v tísni, o. p. s. od dubna 2006 do března 2008.

La Strada ČR působí v oblasti řešení problematiky obchodování s lidmi v České republice více než deset let. Podobně jako dalších osm členských organizací Mezinárodního sdružení La Strada soustřeďuje svoji základní činnost na prevenci obchodování s lidmi, poskytování sociálních služeb obchodovaným osobám a ovlivňování veřejné politiky ve prospěch obchodovaných a vykořisťovaných osob a osob ohrožených těmito jevy.

Při koncipování tohoto projektu byly výchozím impulsem zkušenosti společnosti v oblasti prevence a poskytování sociálních služeb obchodovaným osobám. V rámci dalšího mapování situace jsme v roce 2005 získali případové studie českých dívek se zkušeností s ústavní výchovou, které byly vykořisťovány v prostituci či obchodovány do zahraničí. I v běžných pracovních kontaktech se opakovala upozornění na velkou zranitelnost vůči zmíněným jevům právě u těchto dívek. Proto jsme se rozhodli věnovat prevenci v této cílové skupině speciální pozornost.

Koncepce projektu stojí na dvou základních částech – praktické a výzkumné. Praktická část projektu byla zaměřena na přímou realizaci preventivních a vzdělávacích aktivit, jejichž cílovou skupinou byly jednak dívky – klientky, dále pak pracovníci a pracovnice zařízení ústavní výchovy v Čechách a na Slovensku. Tyto aktivity zahrnovaly prevenční besedy a poradenství, školení a vypracování metodických a prevenčních materiálů.

Klíčová výzkumná část se soustředila na získání informací o dívkách, které mají zkušenost s ústavní výchovou a zároveň s poskytováním placených sexuálních služeb, o okolnostech, které mohou ovlivňovat jejich životní strategie, a o fungování a charakteristikách systému ústavní výchovy, jenž může mít na tyto strategie významný dopad. Tento typ informací je nezbytný k tomu, aby preventivní aktivity zacílené na tuto specifickou skupinu ve specifickém kontextu ústavní výchovy stavěly na spolehlivých informacích, byly realizovatelné a plnily účel rozšiřování prostoru pro samostatné informované rozhodování namísto často neefektivního přístupu ve formě zjednodušujících (morálních) imperativů.

Publikace **Cool je... vědět víc**, jejíž název volně navazuje na slogan prevenčních materiálů vytvořených v rámci projektu, je vydávána s cílem podělit se o jeho nejdůležitější výstupy se všemi, kdo mají zájem o problematiku prevence komerčního sexuálního zneužívání v kontextu ústavní výchovy. Je členěna do tří částí, které mohou stát samostatně. První část je úvodem do problematiky a objasňuje pojmy, jako jsou obchodování s lidmi, prostituce, resp. práce v sexbyznysu a komerční sexuální zneužívání dětí. Druhá část obsahuje zprávu a závěry z provedeného výzkumu. Poslední, třetí část nabízí doporučení pro prevenci komerčního sexuálního zneužívání dětí a obchodování s lidmi v kontextu ústavní výchovy.

Doufáme, že tato publikace bude pro čitatele a čitatelky inspirací a přínosem.

Petra Burčíková
ředitelka La Strada ČR

01 / ÚVOD DO PROBLEMATIKY

OBCHODOVÁNÍ S LIDMI

Termínem **obchodování s lidmi** rozumíme zjednodušeně přemísťování osob prostřednictvím nějaké formy nátlaku včetně falešných slibů či podvodu s cílem tyto osoby vykořisťovat. Mezinárodně uznávanou definici obchodování s lidmi, která je velmi komplexní, lze nalézt v tzv. Palermském protokolu z roku 2000. Organizace spojených národů ve zmiňovaném dokumentu definuje obchodování s lidmi jako „*najímání, přepravování, převádění, přechovávání nebo přijímání osob na základě vyhrožování, použití síly či jiných forem nátlaku, pomoci únosu, podvodu, lži či zneužití moci nebo bezmocnosti osoby, případně poskytování či přijímání finančních prostředků či jiných výhod k získání souhlasu osoby, která má v moci jinou osobu, s úmyslem tuto osobu zneužívat. Zneužíváním se mimo jiné rozumí využívání jiných osob k prostituci či jiným formám sexuálního zneužívání, nucená práce či služby, otroctví či praktiky podobné otroctví, útisk nebo odnímání orgánů.*“ O obchodování s dětmi tento dokument hovoří v případě, že dojde pouze k najmutí, přepravě, převedení nebo přijetí osoby mladší 18 let za účelem zneužívání. Na rozdíl od dospělých osob tedy nemusí být přítomen jakýkoliv prvek donucení či nátlaku (podle definice např. vyhrožování, použití síly či jiných forem nátlaku, únosu, podvodu apod.).

Obchodování s lidmi má mnoho forem. K vykořisťování, které je důsledkem obchodu s lidmi, může docházet v sexuálním průmyslu včetně prostituce, při práci v domácnosti, při práci v sektorech, jako je zemědělství, stavebnictví, potravinářský průmysl, spotřební průmysl, služby, při sňatcích, kdy je nevěsta „koupěna“ svým manželem ať již přímo od rodiny či prostřednictvím inzerátu, v dalších prostředích (pouliční žebrota či drobná kriminalita apod.).

V národních legislativách České i Slovenské republiky je obchodování s lidmi samostatným trestným činem, který je v obou státech upraven trestním zákonem. Podstata trestného činu obchodování s lidmi v České i Slovenské republice odpovídá obsahově mezinárodní definici obsažené ve výše zmíněném Palermském protokolu.

Česká republika je v současné době jak zemí cílovou pro mezinárodní obchodování s lidmi, tak i zemí tranzitní. Stále však zůstává také státem, odkud jsou lidé obchodováni do zahraničí – v posledních letech např. do Velké Británie, Holandska, Itálie, Rakouska, Německa či dalších států. Dle zkušeností nevládních organizací v České republice probíhá také obchodování s lidmi uvnitř hranic státu.

Slovenská republika je dle dostupných údajů především zemí zdrojovou – ze Slovenska jsou zaznamenány případy obchodování s lidmi např. do Německa, Švýcarska, Rakouska, Francie, Itálie či České republiky. Vzhledem ke své poloze je Slovensko významnou tranzitní zemí; v menší míře lze hovořit také o zemi cílové.

Vzhledem k tomu, že obchodování s lidmi a nucená prostituce jsou postižitelné jako trestné činy a odehrávají se v ilegalitě, je velmi obtížné získat tzv. tvrdá data. U údajů, které jsou k dispozici, se jedná buď

o odhady nebo o čísla zachycující jen výsek reality (např. počty případů, o kterých se dozvědí orgány činné v trestním řízení, počty klientek pomáhajících organizací apod.).

Podle údajů Mezinárodní organizace práce je na světě v kterýkoliv moment obchodováno minimálně 2,45 milionu osob. V České ani Slovenské republice nebyl doposud realizován výzkum, který by kvalifikovaně stanovil počty obchodovaných osob nebo např. osob, které jsou nuceny k prostituci. Na základě dostupných informací lze však usuzovat, že v obou státech jsou obchodovány či vykořisťovány řádově stovky osob.

Boj proti obchodování s lidmi patří mezi důležité cíle mezinárodních organizací, jako jsou například Organizace spojených národů (dále jen „OSN“) či Evropské unie. Tito a další významní aktéři na mezinárodním poli poukazují na porušování práv člověka, ke kterému v průběhu obchodování s lidmi dochází. Zdůrazňována je také nutnost chránit práva obětí trestných činů a hlavně umožnit jejich aplikaci v praxi. Vzhledem ke komplexitě a často mezinárodnímu rozměru obchodování s lidmi se koncipují dokumenty a navazuje se spolupráce přesahující hranice států, případně kontinentů. Důležitá je však i existence vnitrostátních strategií umožňujících koncepční a systémová řešení na národní úrovni.

Od roku 2003 se v České republice z koncepčního a analytického hlediska zabývají problematikou boje proti obchodování s lidmi vládou schvalované národní strategie, připravované vždy na dvouleté období. V současné době se připravuje schválení v pořadí již třetího dokumentu, který se bude vztahovat na léta 2008–2010. Ve Slovenské republice byl první národní akční plán zaměřený na boj proti obchodování s lidmi vládou schválen na léta 2006–2007.

Národní akční plán respektive strategie obsahují popis stávající situace, legislativní rámec problematiky, opatření realizovaná v oblasti prevence, represe a pomoci obchodovaným osobám. Důležitou součástí jsou také vládou stanovené úkoly pro jednotlivé resorty udělené na sledované období. Ve zmíněných dokumentech není opomíjena ani spolupráce s nevládním sektorem. Nevládní a mezivládní organizace hrají nezastupitelnou úlohu nejen při poskytování sociálních služeb obchodovaným osobám a realizaci prevenčních aktivit, ale také jako odborná pracoviště, která přinášejí důležité podněty pro opatření státních institucí.

PROSTITUCE, PRÁCE V SEXBYZNYSU

Mezi veřejností jsou mnohdy směřovány či zaměňovány pojmy „prostituce“, „nucená prostituce“ a „obchodování s lidmi“. Zatímco při obchodování s lidmi za účelem sexuálního vykořisťování či při nucené prostituci dochází k závažnému porušování práv vykořisťovaných osob, u prostituce jako takové k žádnému porušování práv osob poskytujících sexuální služby docházet nemusí. Může tedy být, a v některých státech i legislativně je, nahlížena jako práce a legitimní zdroj obživy. Tento postoj vychází z přesvědčení, že člověk má právo rozhodovat o svém těle a o způsobu, jak si bude vydělávat na živobytí.

Dospělé osoby poskytující placené sexuální služby mají právo na důstojné pracovní podmínky a na to, aby měly prostor a podmínky postavit se proti vykořisťování a násilí. Existují však i názory a na jejich základě uplatňované politiky, které chápou každou ženu, která poskytuje placený sex, jako oběť mužského násilí.

V Evropě i po celém světě existuje mnoho organizací, které jsou často založeny pracovníci a pracovníky poskytujícími placené sexuální služby. Tyto organizace bojují za ochranu práv této cílové skupiny (žen, mužů i osob s transgenderovou identitou) a snaží se o vymýcení předsudků, které se k tomuto druhu práce vztahují. Moralistický postoj, stereotypy a předsudky vážící se k vykonávání práce v sexbyznysu mohou ovlivňovat – a v praxi také ovlivňují – rozhodnutí, zda požádat o pomoc například u osoby, která byla k prostituci nucena. Negativní roli v rozhodování pak hraje strach z odsouzení okolím, z nedůvěry ze strany institucí, připisování viny za prožitou situaci apod.

Z hlediska prevence obchodování s lidmi je klíčové rozlišovat skutečnost, zda v sexbyznysu pracuje dospělá osoba dobrovolně či zda je vykořisťována. U osoby mladší 18 let se jedná o vykořisťování vždy. Ani u dospělých osob ani u dětí však není na místě zaujímat moralistický postoj vůči komukoli, kdo sexuální službu poskytl či poskytuje. Trestní postih, případně odsouzení musí být výhradně adresováno pachatelům trestných činů spojených s komerčním sexuálním zneužíváním dětí, vykořisťováním v prostituci či s obchodováním s lidmi.

KOMERČNÍ SEXUÁLNÍ ZNEUŽÍVÁNÍ DĚTÍ

Problematika popisovaná výzkumem obsaženým v II. části této publikace obsahově přesahuje oblast obchodování s lidmi. Více svojí podstatou a věkovým ohraničením cílové skupiny odpovídá kategorii obsahově širší, a to komerčnímu sexuálnímu zneužívání dětí.

Komerční sexuální zneužívání dětí je obecně možné chápat jako každé užití dítěte pro sexuální účely za finanční či jinou odměnu. Dítětem je míněna osoba mladší 18 let.

Výchozím dokumentem pro oblast dětských práv obecně je Úmluva o právech dítěte z roku 1989, která zároveň hovoří o ochraně dětí před různými formami vykořisťování a násilí. Mezinárodně uznávané definiční rámce sledované problematiky však položil až první Světový kongres OSN k sexuálnímu zneužívání dětí ve Stockholmu v roce 1996. Tento kongres přinesl také plán aktivit, jak koordinovaně bojovat proti tomuto jevu. Za klíčový dokument pro oblast komerčního sexuálního zneužívání dětí je možné považovat Opční protokol k Úmluvě o právech dítěte týkající se prodeje dětí, dětské prostituce a dětské pornografie. V protokolu nalezneme následující definice:

- a / „Prodejem dětí se rozumí úkon či transakce, při které kdokoli, jednotlivec nebo skupina, předá jinému dítě za úplatu či jinou protihodnotu
- b / dětskou prostitucí se rozumí využívání dítěte k sexuálním aktivitám za úplatu nebo za jinou protihodnotu
- c / dětskou pornografií se rozumí jakékoli zobrazování dítěte libovolnými prostředky při skutečných nebo předstíraných zřejmých sexuálních aktivitách či jakékoli zobrazování pohlavních orgánů dítěte k prvotně sexuálním účelům“

V souvislosti s prodejem dětí hovoří protokol také o přenosu orgánů dítěte za účelem zisku a zapojení dětí do nucené práce a nelegálních adopcí.

Při komerčním sexuálním zneužívání dětí dochází k nevratným zásahům do zdravého vývoje jedince a jednání, které ke komerčnímu sexuálnímu zneužívání dětí směřuje, má mimořádnou společenskou závažnost. Podobně jako u obchodování s lidmi je v zájmu států proti tomuto jevu účinně a systematicky bojovat.

Česká republika se v roce 2000 zařadila mezi státy, které popisují národní politiku boje proti komerčnímu sexuálnímu zneužívání dětí ve vládou schvalovaných Národních plánech boje proti komerčnímu sexuálnímu zneužívání dětí. V současnosti je platným textem již čtvrtý dokument tohoto typu připravený pro léta 2006–2008. Analogicky jako ve strategiích boje proti obchodování s lidmi přináší národní plány obecný popis aktuální situace, zprávu o plnění úkolů, které vycházejí z plánu předchozího, a především rozdělení úkolů mezi jednotlivé resorty na sledované období. Pro řešení problematiky je klíčová spolupráce resortů školství, mládeže a tělovýchovy, dále práce a sociálních věcí, ale i vnitra, zahraničí nebo spravedlnosti. Řešení problematiky komerčního sexuálního zneužívání dětí se také promítá a je mu věnována pozornost v dalších vládních strategiích, které se váží na koncepci rodinné politiky, prevenci kriminality či politiky ve vztahu k dětem a mládeži apod.

Z hlediska legislativy je v České republice tato problematika pokryta zejména v několika ustanoveních trestního zákona, především v ustanoveních týkajících se pohlavního zneužívání, kuplířství, svádění k pohlavnímu styku, obchodování s lidmi a šíření, přechovávání a zneužití dětské pornografie. Pro oblast komerčního sexuálního zneužívání dětí jsou dále relevantní zákony o sociálně-právní ochraně dětí a o rodině.

Při řešení jednotlivých případů komerčního sexuálního zneužívání dítěte se setkávají (či by se měli setkávat) odborníci a odbornice z oblasti psychologie, sociální práce, vychovatelství a medicíny, orgány činné trestním řízením a mnoho dalších. Ochrana a pomoci dětem ohroženým a zasaženým komerčním sexuálním zneužíváním se v České republice věnují jak státní orgány sociálně-právní ochrany dětí, zařízení institucionální výchovy, případně zdravotnická zařízení, tak i nevládní neziskové organizace.

Slovenská republika zatím nemá národní strategii, která by se souhrnně a výhradně věnovala problematice komerčního sexuálního zneužívání dětí. Pokud je vůbec tato problematika zmiňována, tak spolu s dalšími oblastmi, které se dotýkají práv dětí. V souvislosti s opatřeními, která se týkají situace dětí, se o tématu komerčního sexuálního zneužívání velmi stručně zmiňuje Národní akční plán pro děti (2002), zejména spolu s opatřeními proti zabránění dalším formám sexuálního násilí a kriminality páchané na mládeži. Obchodování s lidmi obecně, které zahrnuje i obchodování s osobami mladšími 18 let, se věnuje již zmiňovaný Národní akční plán boje proti obchodování s lidmi na léta 2006–2007 (2005), zde však není věnována specifická pozornost situaci dětí. V lednu 2008 bude ukončeno připomínkové řízení k návrhu Národního programu péče o děti a dorost ve Slovenské republice na léta 2008–2015, zpracovaného Ministerstvem zdravotnictví. Návrh tohoto dokumentu je prozatím jediným, který se tématu komerčního sexuálního zneužívání dětí věnuje ve větším rozsahu. V materiálu jsou také formulovány konkrétní návrhy úkolů, které je nutné pro prevenci komerčního sexuálního zneužívání dětí plnit.

Stejně jako v České republice není ani ve Slovenské republice komerční sexuální zneužívání dětí legislativně definováno. Na úrovni trestního zákona je takové jednání řešeno zejména prostřednictvím trestných činů sexuálního zneužívání, ohrožování mravní výchovy mládeže, obchodování s lidmi, kuplířství, ohrožování mravnosti. Trestná je také výroba, rozšiřování a přechovávání dětské pornografie.

Ochraně a pomoci dětem se, obdobně jako v České republice, věnují úřady práce, sociálních věcí a rodiny – oddělení sociálně-právní ochrany dětí a mládeže, zařízení ústavní výchovy, případně zdravotnická zařízení. Dětem, které byly komerčně sexuálně zneužívány, rovněž poskytují služby nevládní organizace, pracující s ohroženými dětmi.

Komerční sexuální zneužívání dětí je podobně jako samotný obchod s lidmi velmi latentním jevem a údaje, které by dokázaly postihnout celou šíři jevu v České i Slovenské republice, chybí. Vzrůstající vědomí laické i profesionální veřejnosti i dětí, kterých se tyto zkušenosti týkají, však může pomoci jak předcházení dětské prostituci, obchodování s dětmi a dětské pornografií, tak i včasné identifikaci dětí zasažených či ohrožených.

Obchodování s lidmi, komerční sexuální zneužívání dětí či vykořisťující prostituce jsou vysoce nežádoucí společenské jevy. Jejich existence má dopad nejenom na osoby, které mají za sebou takovou zkušenost, na jejich rodiny či okolí, ale i na celou společnost. Snaha o efektivní prevenci v této oblasti je proto nutností.

BIBLIOGRAFIE

- › A global alliance against forced labour. International Labour Office, Geneva 2005
- › Dunovský, J., Mitlöner, M., Hejč, K., Hanušová — Tlačilová, J.: Problematika dětských práv a komerční sexuální zneužívání dětí u nás a ve světě. Grada Publishing, Praha 2005
- › Chmelík, J.a kol: Mravnost, pornografie a mravnostní kriminalita. Portál, Praha 2003
- › Program podpory a ochrany obětí obchodování s lidmi na Slovensku — hodnotící zpráva UNODC. Bratislava 2007
- › Vaníčková, E.: Dětská prostituce. Grada Publishing, Praha 2005
- › Úmluva o právech dítěte. 1989
- › Opční protokol k Úmluvě o právech dítěte týkající se prodeje dětí, dětské prostituce a dětské pornografie. 2000
- › Protokol o prevenci, potlačování a trestání obchodování s lidmi, zejména ženami a dětmi doplňující Úmluvu o boji proti mezinárodní organizované trestné činnosti. 2000 — tzv. Palermský protokol
- › Národní plán boje proti komerčnímu sexuálnímu zneužívání dětí na období 2006—2008, schválený Vládou České republiky usnesením č. 949 z 16. srpna 2006
- › Národní strategie boje proti obchodování s lidmi (pro období 2005—2007), schválená Vládou České republiky usnesením č. 957 z 20. července 2005
- › Národní akční plán boja proti obchodovaniu s ľuďmi na roky 2006—2007, schválený Vládou Slovenské republiky usnesením č. 3 z 11. ledna 2006
- › Národný akčný plán pre deti, schválený Vládou Slovenské republiky usnesením č. 837 z 7. srpna 2002

Online zdroje

- › Boj proti obchodovaniu s ľuďmi — Program podpory a ochrany obetí obchodovania s ľuďmi Online [cit. 6. 12. 2007] <http://www.politichecomunitariepisa.eu/doc/slide/HLINKA.pdf>
- › Národný program starostlivosti o deti a dorast v Slovenskej republike na roky 2008—2015 (materiál k připomínkovému řízení s termínem ukončení 21. 1. 2008) Online [cit. 15. 1. 2008] <http://www.health.gov.sk/redsys/rsi.nsf/0/EA2D7629A0D969A9C12573D000441F96?OpenDocument>

**02 / PROSTITUCE
NEZLETILÝCH DÍVEK V KONTEXTU
ÚSTAVNÍ VÝCHOVY – VÝZKUM**

1. ARCHITEKTURA VÝZKUMU

1.1. ÚVOD

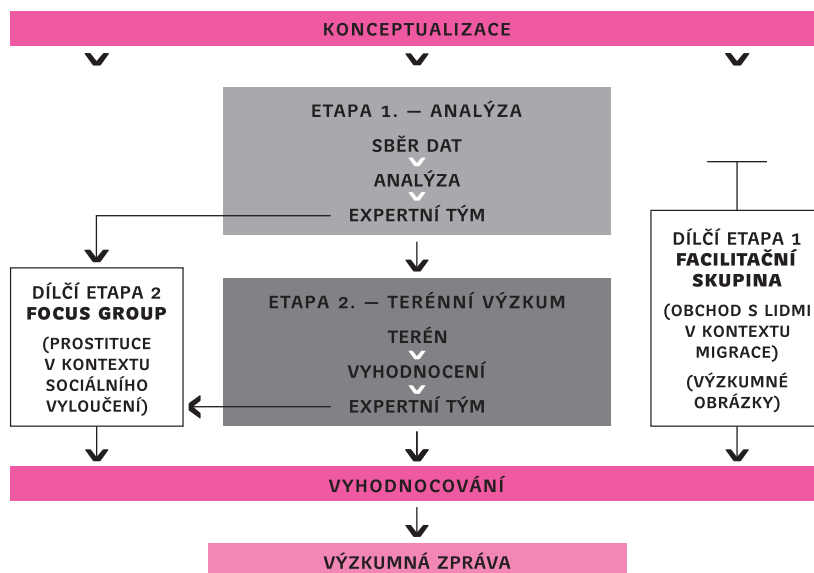
V rámci předkládané výzkumné zprávy představujeme realizaci smíšeného výzkumu, který probíhal v letech 2006 a 2007. Základním smyslem celého výzkumu bylo podrobné zmapování problematiky prosti-
tuce nezletilých v kontextu ústavní výchovy na území Česka a Slovenska. Ve zprávě naleznete podrobně
popsané jednotlivé etapy výzkumu s příslušnými výstupy a shrnutími. Podrobněji jsou tyto výsledky
rozpracovány v kapitolách přímo navázaných na jednotlivé etapy. V závěru pak naleznete kapitoly, které
komplexně přistupují ke zjištěným skutečnostem ve všech relevantních etapách. V kapitole Modelování je
představen obecný model podrobený různým analytickým přístupům. V kapitole Shrnutí naleznete shrnutí
hlavních a klíčových výstupů z jednotlivých etap výzkumu, především však z etap A a B. Poslední kapito-
lou je Doporučení, kde jsou shrnuta základní doporučení možných a poptávaných preventivních metod.
Výzkum nestanovuje aplikační doporučení směrem např. k legislativě atd., jelikož je tato problematika
odrazem sociální reality naší společnosti a spíše než legislativní povahy jsou představované problémy
ovlivněny celkovým stavem společnosti.

1.2. KONCEPCE

Koncepce realizace celého výzkumného záměru představuje komplex aplikace různých výzkumných metod
a ve své podstatě se jedná o kombinaci kvalitativních a kvantitativních metod. Výzkum je rozčleněn do
jednotlivých etap pro větší přehlednost. Tyto etapy jsou znázorněny ve schématu 1. Základem celé archi-
tektury je konceptualizace, na jejímž základě byla postavena základní architektura výzkumu. Výchozí
etapou se stala kvantitativní analýza již sebraných dat (etapa A). Na základě výstupů z této etapy byly
formovány následné etapy, především se jedná o etapu B a dílčí etapu 2. Dílčí etapa 2 byla dokonce do
architektury začleněna teprve na základě těchto výstupů a po první revizi celé koncepce realizace, která
proběhla po vyhodnocení této kvantitativní analýzy. Dále následovala realizace stěžejní etapy výzkum-
ného záměru, kterou představuje terénní výzkum. Dílčí etapa 1 byla realizována jako doplňková aktivita
výzkumu podle původního plánu současně s terénním výzkumem. Výsledkem této aktivity jsou návrhy
několika výzkumných záměrů, které by bylo vhodné v dohledné budoucnosti realizovat, pokud bychom
chtěli lépe pochopit problematiku nucené práce v kontextu migrace a její možný dopad na související
prostředí i mimo tento kontext.

Etapa A byla realizována pouze na základě údajů z českého diagnostického ústavu, přičemž etapa B byla
realizována již v ústavních zařízeních na Slovensku i v Česku. Skutečnost, že etapa A byla realizována
pouze v jedné zemi, byla ovlivněna především skutečností, že za žádný ústav na Slovensku nebyly k dispo-
zici srovnatelné údaje a jejich sběr by nebylo možné uskutečnit během doby trvání samotného výzkumu.
Zároveň byla tato skutečnost využita k ověřování zjištěných statistických závislostí v prostředí českých
ústavních zařízení i v prostředí slovenských.

Schéma 1 > Koncepce realizace výzkumného záměru

1.3. HARMONOGRAM

Harmonogram realizace výzkumného záměru se skládá z několika etap, jak je patrné ze schématu 1. Schématické bloky přesně nekorespondují s reálným časovým rámcem. Nicméně vystihují základní podstatu, pokud jde o to, jak na sebe jednotlivé etapy navazovaly. Základní páteří výzkumu jsou etapy A a B, které byly doplňovány paralelně realizovanými dílčími etapami. Celková doba realizace výzkumu představuje horizont přibližně v délce trvání jednoho a půl roku s tím, že pro potřeby analýzy v etapě A byla využita data sebraná ještě před samotnou realizací tohoto výzkumu v rámci jiných výzkumných aktivit.

1.4. EXPERTNÍ SKUPINY

V průběhu realizace výzkumného záměru bylo využito několika typů expertních skupin. Tyto skupiny jsou ve většině případů charakterizovány v jednotlivých kapitolách, respektive etapách výzkumu. Základní expertní skupina užšího charakteru se scházela v průběhu celé realizace výzkumu a ostatní skupiny tvořily buďto její dílčí modifikace, popřípadě byla ustavena zcela samostatná skupina (např. focus group). Tyto skupiny sehrávaly důležitou roli během celé realizace jak po stránce interpretační, tak při průběžném revidování koncepce celého výzkumu.

1.5. TERMINOLOGICKÁ OPERACIONALIZACE

- › **Ústavní výchova** – v předkládané zprávě je tento termín používán jako kategorie, která zahrnuje jak nařízenou ústavní výchovu (ÚV), tak i dívky s nařízenou ochrannou výchovou (OV).
- › **Prostituce** – termín se v předkládané zprávě v naprosté většině případů vyskytuje v kontextu prostituce nezletilých dívek. V etapě A jsou nositeli definice výzkumníci na základě interakce v expertním týmu. V etapě B představuje pojem prostituce subjektivní reflexi ze strany jednotlivých respondentů.
- › **Vykořisťující prostituce** – termín v předkládané zprávě je používán ve dvou kontextech. V prvním kontextu se termín vztahuje k nezletilým osobám pod 18 let a je chápán jako součást komerčního sexuálního zneužívání dětí. Druhý kontext se týká mladých dospělých (18–26 let) za předpokladu, že si podmínky poskytování placených sexuálních služeb nemohou zvolit nebo je ovlivnit.
- › **Sociální patologie** – tento termín může být vnímán v různých kontextech odlišně. Pro potřeby této výzkumné zprávy je používán především ve vztahu k vykořisťující prostituci a představuje široký soubor aktivit. Automaticky jej není možné aplikovat na jakoukoli prostituci bez rozlišení věku osob a kontextu, ve kterém je prostituce provozována.
- › **Sociální vyloučení** – termín je použit především v kontextu specifického postavení romských dívek ve vztahu k prostituci. Zároveň platí, že pokud se v textu vyskytuje pojem Romka, tak se automaticky předpokládá, že se jedná právě o dívku ze sociálně vyloučené komunity, popřípadě sociálním vyloučením ohroženou.
- › **Sociálně slabá rodina** – v textu je používán tento termín, který má různé formy užití. V předkládané zprávě se nevyskytuje v kontextu finančním, respektive sociálně slabou rodinou nerozumíme rodinu hospodařící s nízkým finančním kapitálem, ale rodinu, jejíž příslušníci se z různých důvodů ocitají na okraji společnosti, respektive rodiny ohrožené dysfunkcí. V textu je tato kategorie použita z důvodů širší definice rámce, ze kterého mohou pocházet prostituující se klientky ústavních zařízení.
- › **Dysfunkční rodina** – představuje rodinu, která řádně a náležitě neplní své základní funkce. V textu je toto slovní spojení využíváno především v kontextu zanedbávání pedagogicko-psychologických funkcí, popřípadě zanedbávání sociálně-ekonomických funkcí.
- › **Měkké drogy** – pro potřeby výzkumu byla stanovena kategorie měkkých drog. Toto dělení se v podstatě zaměřuje na rizikovost té určité drogy z hlediska pravděpodobnosti vzniku závislosti, zdravotních komplikací (tělesných i duševních) atp., přičemž vychází z definice, tak jak je definována na stránkách www.drogovaporadna.cz. Mezi měkké drogy tak patří především marihuana a hašiš.
- › **Tvrdé drogy** – podobně jako u měkkých drog i v případě tvrdých drog je použita definice, uvedená na stránkách www.drogovaporadna.cz. Mezi tvrdé drogy jsou tak zařazovány především heroin, pervitin, LSD, extáze, lysohlávky atd.

2. ETAPA A – KVANTITATIVNÍ ANALÝZA

Etapa A předkládaného výzkumu představuje statistickou analýzu dat, která byla sebrána v rámci jednoletého výzkumu v diagnostickém ústavu v Česku. Jako optimální ústav byl vyhodnocen právě diagnostický ústav pro dívky nad 15 let. Takovýto zařízením projde během jednoho roku několik set dívek, což na rozdíl od samotných dětských domovů, popřípadě výchovných ústavů umožňuje aplikaci standardních statistických metod. Diagnostickým ústavem navíc projdou téměř všechny dívky nad 15 let z Čech, které mají jakékoli problémy. Tato skutečnost umožňuje pozorovat kategorizaci problémů a hledání podstatných závislostí, které je možné následně statisticky testovat. Kromě dívek přímo z rodinného prostředí jsou sem umísťovány i dívky na rediagnostický pobyt z dětských domovů.

Výstupy z této etapy výzkumu představují výchozí základnu pro druhou etapu výzkumu, a to pro terénní výzkum. Zároveň tyto výsledky sloužily i pro potřeby realizace focus group, která byla zaměřena na kontext prostituce dívek v ústavní výchově v prostředí sociálního vyloučení.

2.1. SBĚR A ZDROJE DAT

Data o všech klientkách byla sbírána po dobu jednoho roku tak, že byly zachyceny všechny dívky, které v tomto roce nastoupily diagnostický i rediagnostický pobyt. Zároveň byly filtrovány dívky (vyřazeny ze souboru dat), které byly do zařízení umístěny pouze dočasně z důvodu útěku z jiného ústavního zařízení. Data o klientkách byla již při zakládání plně anonymizována pomocí kódování, které zároveň umožňovalo vyloučení výskytu jedné klientky v databázi vícekrát. Anonymizace mohla být provedena již při zakládání do databáze z důvodů neexistence potřeby zpětné identifikace. Tato data byla od počátku určena pouze pro kvantitativní analýzu.

O každé klientce bylo sledováno přibližně 60 údajů a tato data byla v průběhu evidence revidována ve dvou etapách tak, aby byla zajištěna maximální datová optimalizace pro potřeby statistické analýzy. Optimalizace byla vždy realizována s ohledem na zachování kontinuity již sebraných dat. Jako primární zdroj dat byly použity individuální pohovory s každou klientkou, která byla do ústavu přijata, a sekundárním zdrojem dat byly údaje v klientské anamnéze.

2.2. CÍLE

Cíle první etapy lze rozdělit na dva základní cíle

- › Identifikace klíčových nezávislých proměnných (faktorů) u dívek v ústavní výchově v kontextu prostituce (cíl 1)

- › Bližší specifikace klientek z prostředí sociálního vyloučení, především romských dívek v kontextu ústavní výchovy (cíl 2)

Ad cíl 1 › výsledky definované tímto cílem byly následně ověřovány v etapě B v rámci terénního výzkumu. Ad cíl 2 › toto téma bylo dále rozpracováno v rámci focus groupe, která se věnovala právě problematice prostituce osob ohrožených sociálním vyloučením v kontextu ústavní výchovy. Problematiku prostituce dívek v ústavní výchově je možné zkoumat v různých kontextech. Kontextu sociálního vyloučení věnujeme v rámci výzkumu zvláštní zřetel kvůli skutečnosti, že sociálně vyloučení Romové tvoří v ústavní výchově velmi podstatnou podmnožinu. Právě charakteristikami typickými pro sociální vyloučení, jako jsou široké příbuzenské vazby, specifické kulturní vzorce chování atd., tvoří relativně homogenní subpopulaci v celém spektru ústavní výchovy od dětských domovů počínaje přes dětské domovy se školou až po výchovné ústavy. Zastoupení sociálně vyloučených Romů je ještě výraznější na Slovensku oproti Česku, kde se podíl Romů často pohybuje v řádu několika desítek procent ze všech klientů a klientek. Na Slovensku je mnoho ústavů, kde Romové tvoří naprostou většinu klientely.

2.3. HYPOTÉZY (VEŠKERÉ ÚDAJE SE VZTAHUJÍ K PROSTŘEDÍ ÚSTAVNÍ VÝCHOVY)

Na základě charakteru existujících dat a na základě zkušeností expertů z přímé práce s klienty byly identifikovány následující hypotézy

- › Sociálně vyloučené romské dívky mají v průměru nižší vzdělání (H1) (potvrzeno – viz kap 2.6.1.)
- › Mezi sociálně vyloučenými romskými dívkami je více dívek se zkušeností s prostitucí, než mezi ostatními dívkami (H2) (potvrzeno – viz kap 2.6.1.)
- › Příslušnice subkultur (punk, anarchismus a techno) s prostitucí nemají téměř žádné zkušenosti (H3) (potvrzeno – viz kap 2.6.1.)
- › Dívky žijící s nevlastní matkou mají častěji zkušenost s prostitucí (H4) (nepotvrzeno – viz kap 2.6.2.)
- › Dívky, které prožily násilí v rodině nebo sexuální zneužívání, jsou méně často ohroženy prostitucí (H5) (potvrzeno – viz kap 2.6.2.)
- › Dívky, které mají více sourozenců, mají častěji zkušenosti s prostitucí než ostatní. (H6) (potvrzeno – viz kap 2.6.2.)
- › Dívky se zkušeností s prostitucí se dopouštějí častěji krádeží než ostatní dívky (H7) (potvrzeno – viz kap 2.6.3.)
- › Dívky se zkušeností s prostitucí se dopouštějí častěji loupežných přepadení než ostatní dívky (H8) (potvrzeno – viz kap 2.6.3.)
- › Dívky se zkušeností s prostitucí častěji užívají lehké i tvrdé drogy (H9) (potvrzeno – viz kap 2.6.3.)

2.4. OPERACIONALIZACE FAKTORŮ ANALÝZY

- › **Romství** — neformální, pomocná kategorie určená při sběru dat bez ohledu na faktickou (formální) národnost klientky. Klientka byla dotázána, zda je Romka, a v případě, že řekla ano, byla v evidenčním listě u ní následně použita tato kategorie. Téměř ve všech případech se jednalo o dívky, které pocházely ze sociálně vyloučeného prostředí.
- › **Vzdělání** — u dívek bylo sledováno, zda dosáhly minimálně základní vzdělání, jiné vzdělání nebylo evidováno (např. vyučení atd.). Kategorie vzdělání tedy znamená, že dívka má minimálně základní vzdělání.
- › **Příslušnost k subkultuře** — klientky v ústavním zařízení se relativně často identifikují s různými alternativními proudy ve společnosti, jsou součástí nějaké subkultury (punk, techno, anarchy).
- › **Zkušenost s prostitucí** — dívka, která měla zkušenost s prostitucí, respektive někdy poskytla sexuální služby za odměnu.

2.5. METODOLOGIE, STATISTICKÁ ANALÝZA

Datový soubor byl zpracován prostřednictvím statistického softwaru SPSS za použití základních statistických metod. V rámci této statistické analýzy bylo sledováno několik skupin proměnných vztahujících se k sociodemografickým charakteristikám, rodinnému prostředí, regionu, výskytu sociálně patologických jevů, drogové závislosti, způsobu vstupu a výstupu ze zařízení, délce pobytu v něm.

Pomocí chí-kvadrát testu nezávislosti, logistické regrese a analýzy rozptylu (jejichž použití bylo dáno charakterem použitých dat) byly sledovány vazby mezi výskytem prostituce u klientky a dalšími proměnnými (kvalitativními či kvantitativními). Jako statisticky významné byly chápány vztahy potvrzené na 5% hladině významnosti.

2.6. VÝSTUPY

Analyzována byla data čítající celkem 269 dívek. Některé tyto dívky se v evidenci vyskytovaly vícekrát podle toho, jak často ze zařízení utíkaly. Celkem tak v evidenci bylo 410 záznamů. Charakterově byly všechny výstupy rozřazeny do tří základních kategorií. V první kategorii (**obecné charakteristiky**) jsou zařazeny charakteristiky různého typu, jako je vzdělání, národnost atd. Ve druhé kategorii jsou **charakteristiky více spojené s rodinným prostředím** jako takovým. V poslední kategorii jsou charakteristiky, které se přímo dotýkají **sociopatologického jednání**, jako je krádež, loupežné přepadení, spotřeba a prodej drog.

V následujících kapitolách jsou uvedeny různé vztahy a zároveň je pod každým vztahem poznámka kursivou, zda tato závislost je potvrzena jako statisticky významná. Je zde uvedeno více vztahů než pouze ty, které jsou předmětem výše definovaných hypotéz. Většinou se jedná o vztahy komplementární ke vztahům, které byly testovány na základě stanovených hypotéz, popřípadě byly testovány jako doplňkové závislosti.

2.6.1 OBECNÉ CHARAKTERISTIKY

Z výsledků statistické analýzy vyplývá několik důležitých závěrů obecného charakteru o dívkách v ústavním zařízení. Některé z těchto závěrů nepřinesly významnější překvapení, jako například vliv sociálního vyloučení na problematiku prostituce. Zajímavým a svým způsobem novým zjištěním **je skutečnost, že dívky jsou problémem prostituce ohroženy různou měrou v závislosti na příslušnosti k různým subkulturám**. Příslušnice subkultur dle analýzy provozují prostituci pouze ve výjimečných případech. Toto zjištění lze při jisté míře interpretativnosti vysvětlit skutečností, že dívkám subkultura přináší náplň, ve své podstatě smysl života.

Problematika **sociálního vyloučení** představuje celý široký komplex vzájemných podmíněností, determinujících vztahů a konečné bezvýchodnosti. Vzájemnou podmíněnost názorně ilustruje vztah **vzdělání – prostituce**. Analýzou bylo zjištěno, že z dívek, které mají zkušenost s prostitucí, je téměř 40 % romských dívek, ačkoli z celkového počtu zkoumaných dívek je Romek pouze 20 %. Zároveň bylo zjištěno, že cca 70 % romských dívek nemá ani základní školu. Přitom právě nedostatek vzdělání je jedním z klíčových determinujících faktorů problematiky sociálního vyloučení.

Shrnutí výsledků statistické analýzy

- › **Romské dívky versus vzdělání** – mezi dívkami bez vzdělání je **47 %** Romek, přičemž mezi dívkami se vzděláním je jich jen **9,8 %**. Z celkového počtu romských dívek jich **69 %** nemá ani základní vzdělání (mezi ostatními dívkami je pouze **21 %** dívek bez ZŠ). *Rozdíl je statisticky významný (H1)*
- › **Romské dívky versus prostituce** – **38 %** romských dívek má zkušenosti s prostitucí (celkem bylo zkoumáno 58 Romek), mezi ostatními dívkami má tyto zkušenosti pouze **14 %**. Z dívek se zkušeností s prostitucí bylo **38 %** dívek Romek. Mezi Romkami je šance na prostituci cca 3,6krát větší ve srovnání s ostatními. *Rozdíl potvrzen jako statisticky významný (H2)*
- › **Subkultura versus prostituce** – dívky, které byly příslušnicemi nějaké subkultury (anarchismus, punk, techno), neměly zkušenosti s prostitucí téměř žádné (pouze jediná ze 39 měla s prostitucí drobné zkušenosti, ta se navíc příslušnicí subkultury stala v ústavním zařízení pod vlivem dalších dívek). *Rozdíl potvrzen jako statisticky významný (H3)*

2.6.2. RODINNÉ CHARAKTERISTIKY

Rodinné charakteristiky, alespoň dle výsledků statistické analýzy, přinášejí několik překvapení. Podobně jako v předešlé kapitole jsme se zabývali analýzou tří statistických závislostí, i zde se jedná o tři jevy. Všechny tyto jevy se vztahují k charakteru a velikosti rodiny anebo k projevu dysfunkce v rodině. Prvním překvapením, především pro výzkumný tým, bylo **nepotvrzení vlivu skutečnosti, zda dívka vyrůstá v rodině se svojí vlastní matkou nebo s matkou nevlastní**. Tato závislost byla stanovena jako hypotéza (č. 4) a statistickou analýzou nebyla potvrzena. Pokud bychom předpokládali, že zkoumaný soubor dat je dostatečně reprezentativní, pak bychom museli říci, že vlastní (nevlastní) vztah dcery k matce nemá vliv na budoucí prostituční kariéru dívky.

Dalším překvapením, tentokrát však spíše v kontextu všeobecného diskursu, je zjištění, že **dívka, která prožila nějakou formu fyzického či psychického násilí, má významně nižší pravděpodobnost, že v budoucnu bude mít zkušenosti s prostitucí**. Respektive, že tyto zkušenosti získá jako nezletilá, jelikož analýze byl podroben vzorek dat nezletilých dívek v ústavní výchově. Na základě individuálních zkušeností některých členů a členek expertního týmu byla tato závislost stanovena jako hypotéza (č. 5) a testem následně potvrzena. Této otázce byla věnována následně velká pozornost v rámci terénního výzkumu.

Třetím zjištěním ve vztahu k rodinnému charakteru je skutečnost, že **dívky, které měly nějakou zkušenost s prostitucí, pocházejí z nadprůměrně velkých rodin**. Toto zjištění může opět, alespoň okrajově, souviset s problematikou sociálního vyloučení, neboť právě sociálně vyloučení Romové mají nadprůměrně početné nukleární rodiny. Dle odhadů demografa Prof. Pavlíka¹ (www.demografie.info) se úhrnná plodnost romských žen pohybuje kolem hodnoty 3 děti na jednu ženu v reprodukčním období, zatímco větší nová populace dosahuje v současné době cca 1,3 úhrnné plodnosti. Romské rodiny tedy bývají v průměru více než dvojnásobně oproti rodinám většinové společnosti. Problematikou prostitute však jsou zasaženy i dívky, které žádné sourozence nemají.

Shrnutí výsledků statistické analýzy

- › **Nevlastní matka versus prostitute** — vlastní či nevlastní vztah dcery a matky (macechy) nebyl statistickou analýzou identifikován jako faktor, který by prostituční kariéru dívek v ústavních zařízeních ovlivňoval. Z 52 dívek se zkušeností s prostitucí mělo **28 %** dívek nevlastní matku, u ostatních to bylo **12 %**. Ačkoli se jedná o zdánlivě výrazný rozdíl, souvislost nebyla potvrzena. Rozdíl nepotvrzen jako statisticky významný (H4)
- › **Násilí v rodině a prostitute** — mezi dívkami, které měly zkušenost s prostitucí, bylo výrazně méně těch, u nichž se v rodině objevilo násilí (pouze **7 %** z dívek, které zažily nějaké násilí v rodině, mělo zkušenosti s prostitucí, u ostatních dívek mělo zkušenost s prostitucí **21 %**). Rozdíl potvrzen jako statisticky významný (H5)

1.PAVLÍK, Zdeněk: O identitě Romů (online): 2006-04-02.

Dostupné z WWW http://www.demografie.info/?cz_detail_clanku&artclID=301

- › **Velikost rodiny a prostitute** — dívky, které měly zkušenost s prostitucí, pocházely z nadprůměrně početných nukleárních rodin. Do této rodiny byli započítáváni vlastní i nevlastní sourozenci. Rozdíl potvrzen jako statisticky významný (H6)

2.6.3. SOCIÁLNÍ PATOLOGIE

Zatímco v předešlých dvou kapitolách byly zjištěny některé překvapivé závislosti, v oblasti sociální patologie nebylo zjištěno nic, co by nebylo obecně známým, předpokládaným faktem. Prostituce nezletilých představuje ze společenského hlediska potenciálně silně nebezpečnou oblast a v mnoha případech je tato forma prostituce úzkými vazbami propojena s pestrou škálou ilegálních aktivit. V této kapitole jsou shrnuty poznatky z analýzy, ve které byla zkoumána závislost různých sociálně patologických jevů. V prostředí ústavní výchovy se ze své podstaty vyskytuje velmi vysoká koncentrace nezletilých, kteří mají se sociálně patologickým jednáním nějaké osobní zkušenosti. Proto není překvapivým zjištěním skutečnost, že **dívky, které měly zkušenost s prostitucí, se dopouštěly krádeží častěji než dívky, které zkušenosti s prostitucí neměly. Podobně jako s krádežemi i v případě loupežného přepadení existuje zřejmá závislost.** Přitom loupežné přepadení představuje ve srovnání s jinými krádežemi podstatně závažnější trestný čin, jelikož se jedná o násilný trestný čin. Společenská nebezpečnost těchto pachatelů proto není zanedbatelná.

Nejsilnější závislost byla však identifikována v případě užívání drog, přičemž v případě měkkých drog byla tato závislost největší, ale i v případě tvrdých drog byla zjištěna vysoká míra závislosti mezi zkušenostmi s prostitucí a s užíváním tvrdých drog. Dle statistické analýzy byly zkušenosti s užíváním drog a zkušenosti s prostitucí identifikovány jako vzájemně vysoce závislé faktory, přičemž nebylo možné z této analýzy identifikovat, který faktor je závislý na kterém. Na bližší specifikaci této závislosti byla zaměřena pozornost v navazujícím terénním výzkumu.

Shrnutí výsledků statistické analýzy

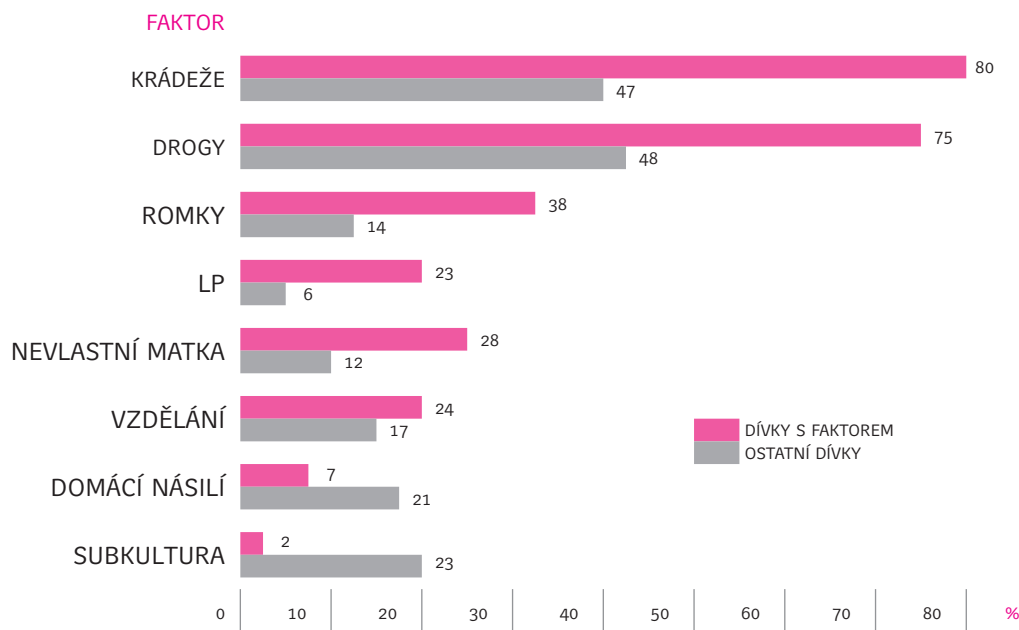
- › **Krádeže** — mezi dívkami, které mají zkušenosti s prostitucí, je významně více dívek, které se v minulosti dopustily nějaké krádeže. Tyto dívky se krádeží dopustily v **80 %**, zatímco ostatní dívky se krádeží dopustily pouze ve **47 %**. Dívky se zkušeností s prostitucí se krádeží dopustily 4 krát častěji než ostatní dívky. Rozdíl je statisticky významný (H7)
- › **Loupežné přepadení (LP)** — **23 %** dívek z těch, které mají zkušenost s prostitucí, se dopustilo loupežného přepadení, zatímco z ostatních dívek se jich této násilné trestné činnosti dopustilo pouze **6 %**. Dívky se zkušeností s prostitucí se loupežných přepadení dopustily 3 krát častěji než ostatní dívky. Rozdíl je statisticky významný (H8)
- › **Drogy** — **94 %** dívek, které mají zkušenost s prostitucí, mělo zkušenost s měkkými drogami, zatímco z ostatních dívek tyto zkušenosti mělo **82 %** dívek. V případě tvrdých drog byl tento rozdíl podstatně výraznější. **75 %** dívek se zkušeností s prostitucí mělo zkušenosti s tvrdými drogami, zatímco z ostatních dívek tyto zkušenosti mělo pouze **48 %** dívek. Rozdíl je statisticky významný (H9)

2.7. DÍLČÍ SHRNTÍ

Z celkového počtu testovaných hypotéz, kterých bylo 9, jich bylo 8 potvrzeno na základě statistické analýzy a jedna hypotéza byla zamítnuta. Výsledky zjištěných závislostí jsou shrnuty v grafu 1, kde je zároveň na svislé ose zeleným kolečkem znázorněno, zda byla hypotéza potvrzena, a červeným kolečkem znázorněna nepotvrzená hypotéza. Jednotlivé faktory jsou seřazeny sestupně od největšího rozdílu po nejmenší rozdíl. Výjimku tvoří poslední dva faktory, které reprezentují „pozitivní faktory“, tedy faktory, jejichž nositelky jsou prostitučním chováním ohroženy méně než ostatní dívky.

Jednotlivé faktory jsou podrobně rozebrány v kapitole 2.6., popřípadě v dílčích kapitolách. Většina potvrzených závislostí nepřináší příliš nového, snad až na skutečnost, že tyto zjevné závislosti byly potvrzeny pomocí statistické analýzy. Výsledkem, který se na první pohled nemusí jevit jako samozřejmý, je zjištění, že dívky, které prožily nějakou formu násilí v rodině, mají významně méně často zkušenost s prostitučním chováním oproti ostatním dívkám. Zajímavým zjištěním je také skutečnost, že dívky, které se hlásí k nějakému subkulturnímu hnutí, nemají téměř žádné zkušenosti s prostitučním chováním.

Graf 1 > Rozdíl v podílu dívek se zkušeností s prostitucí mezi dívkami, které jsou nositelkami faktorů, a ostatními

3. ETAPA B – TERÉNNÍ VÝZKUM

Etapa B představuje nejobjemnější a nejvýznamnější část celého výzkumu. Byla realizována v Česku a na Slovensku. Ačkoli samotná realizace navazuje na zjištění, kterých bylo dosaženo před touto etapou v rámci etapy A, tato zjištění dále rozvíjí, čímž představuje ucelený a ve své podstatě i samostatný výzkum.

3.1. IDEA

V rámci této kapitoly budou shrnuty charakteristiky ústavních zařízení, ve kterých byl výzkum realizován, aby bylo možné udělat si alespoň krátkou představu o širší spektra, kterou tyto ústavy tvoří. Pro snazší orientaci budou podrobně specifikovány jednotlivé typy ústavních zařízení v jednotlivých zemích a představen mechanismus výběru jednotlivých zařízení. Jelikož bylo během celé realizace zjištěno velké množství poznatků, nachází se v kapitole shrnutí těch nejvýznamnějších. Zároveň se jedná o poznatky, které se vyskytovaly ve více případech.

3.2. CÍLE

Cílem etapy B bylo ›

- › Ověřit platnost zjištěných závislostí z kvantitativního výzkumu (cíl 1).
- › Identifikovat, zda existují rozdíly v problematice prostituce v kontextu ústavní výchovy v Česku a na Slovensku (cíl 2).
- › Zmapovat potřeby a možnosti preventivních aktivit pro odborný personál ústavních zařízení a pro samotné klientky těchto ústavů (cíl 3).

3.3. MÍSTA REALIZACE

Výzkum byl realizován na území Česka a Slovenska s tím, že v Česku byl větší akcent kladen na území Čech, neboť výchovné ústavy v této oblasti jsou metodologicky řízeny stejným diagnostickým ústavem, což umožňuje přesnější typologizaci jednotlivých ústavních zařízení. Jak je patrné z mapy 1, výjimku tvoří dětský domov se školou v Moravském Krumlově, který leží na jižní Moravě. Tento ústav byl zvolen jako náhradní za DDS v Liběchově, kde nakonec výzkum realizován nebyl. Na Slovensku je naopak patrná disproporce z mapy 1 ve vztahu k pravidelnosti geografického rozptýlu jednotlivých ústavů. Nejvýraznější koncentrace ústavů, kde byl výzkum realizován, je na východním Slovensku, kde se také nachází velké množství romských osad, které představují zachovávání specifických forem kultur. Právě z romských osad pochází velké množství dětí umístěných do nějakého ústavního zařízení. Výjimku tvoří ústavy v Malackách a v Bratislavě.

3.3.1. TYP ÚSTAVNÍHO ZAŘÍZENÍ

Typologie ústavních zařízení prošla v minulých letech kompletní změnou v důsledku změny příslušné legislativy. Navíc je tato typologie odlišná v Česku a na Slovensku. V Česku tak rozlišujeme následující typy ústavních zařízení, jejichž zřizovatelem je Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy (MŠMT) >

- > **Diagnostický ústav (DÚ)** — jedná se o ústavní zařízení, kam jsou nezletilé osoby umísťovány na základě rozhodnutí soudu na diagnostický pobyt, popřípadě z jednotlivých ústavních zařízení na tzv. rediagnostický pobyt. V některých případech mohou být do diagnostického ústavu umístěny děti na základě dobrovolného přání zákonných zástupců. Diagnostické ústavy se dělí podle věku (do 15 let a nad 15 let). Ústavy pro klienty nad 15 let jsou zřizovány zvlášť pro dívky a zvlášť pro chlapce. Například pro dívky nad 15 let je v Čechách pouze jedno zařízení v Praze. Na Moravě jsou pak ještě dvě tato zařízení. Pro chlapce je těchto zařízení víc, jelikož je u nich častější výskyt různých sociopatologických jevů.
- > **Dětský domov (DD)** — klasické ústavní zařízení, kde jsou klienti a klientky většinou bez ohledu na pohlaví a věk. V samotném výzkumu se mezi zkoumanými ústavu dětský domov objevuje pouze dvakrát, jelikož v těchto zařízeních mají jen výjimečně zkušenosti s prostitucí klientek. Pokud již tyto problémy nastanou, přemístí většinou klientku do diagnostického ústavu na rediagnostický pobyt.
- > **Dětský domov se školou (DDŠ)** — jedná se o novou formu ústavní výchovy, respektive především o změnu názvu. Dětský domov se školou nahradil dětské výchovné ústavy označované (DVÚ). Do těchto zařízení jsou umísťované děti s etopedickými problémy na základě diagnostiky provedené v diagnostickém ústavu. Toto ústavní zařízení je podobně jako dětský domov koedukovaným zařízením. Děti jsou zde většinou do 15 let, poté se rozhoduje o jejich dalším osudu v ústavní výchově. Mezi ústavy, kde byl realizován výzkum, je těchto typů ústavních zařízení 5.
- > **Výchovný ústav (VÚ)** — podobně jako dětský domov se školou je i tento typ ústavního zařízení zaměřen na mladistvé s etopedickými problémy. Ústavy jsou odděleny podle pohlaví a věku. V systému ústavního školství se jedná o stupeň navazující na dětské domovy se školou. Klienti jsou do ústavu většinou umísťováni od 15 let. Výzkum byl realizován ve 4 výchovných ústavech s tím, že se ve všech případech jednalo o ústav pro dívky.

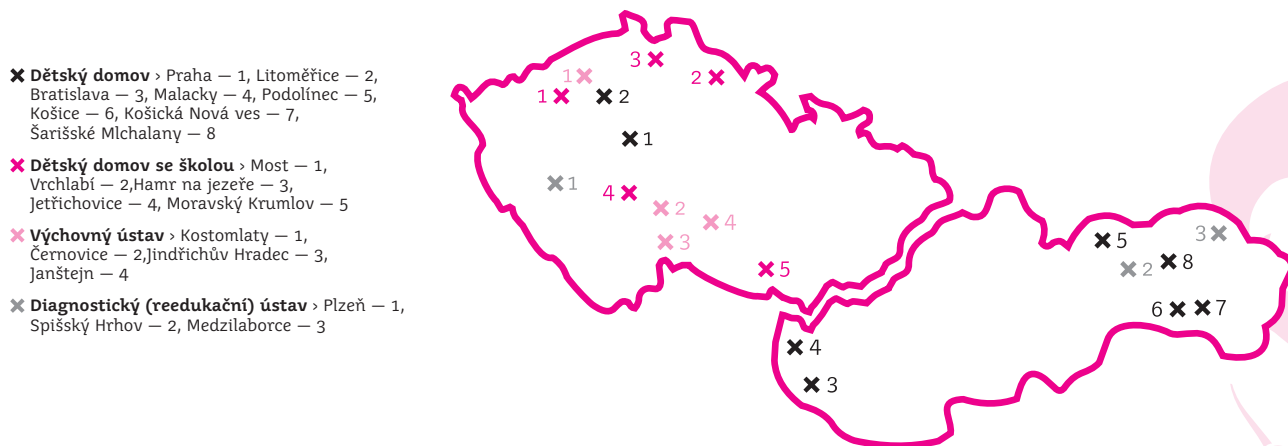
Na Slovensku je typologie institucionálního školství odlišná, rozdíl je také mezi zřizovateli. Zatímco v Česku je zřizovatelem naprosté většiny dětských domovů a všech DDŠ a VÚ MŠMT, na Slovensku je zřizovatelem většiny dětských domovů Ministerstvo práce, sociálních věcí a rodiny (MPSVR) a zřizovatelem reedukačních domovů je slovenská obdoba českého MŠMT. Další významnou odlišností je existence církevních dětských domovů. Dle pohovorů s pracovníky těchto zařízení panuje v těchto ústavech velmi konzervativní přístup k výchově. Alespoň ve srovnání s ostatními ústavu, kde byl realizován výzkum, je celá problematika prostituce, bezpečného sexu atd. silně tabuizována. Tato atmosféra je pro aplikaci případných preventivních metod ve srovnání s ostatními ústavu méně příznivá. V rámci výzkumu byly pohovory realizovány v následujících ústavních zařízeních >

- ▶ **Reedukační domov pro mládež (RDM)** — jedná se o zařízení, které představuje, dle české terminologie, výchovný (převýchovný) ústav, respektive u dětí do 15 let dětský domov se školou, popřípadě se jedná také o alternativu diagnostického ústavu. V rámci výzkumu byly pohovory realizovány v jednom zařízení tohoto typu (Spišský Hrhov).
- ▶ **Dětský domov (DD)** — Specifikem dětských domovů na Slovensku oproti situaci v Česku je, že většinou zřizovatelem těchto zařízení je MPSVR. Děti jsou zde většinou umístěny bez ohledu na věk a pohlaví. V rámci výzkumu byly pohovory realizovány v osmi zařízeních tohoto typu. Menšinovým zřizovatelem tohoto typu ústavního zařízení bývá také církev.

3.3.2. EXPERTNÍ VÝBĚR

Výběr ústavních zařízení, kde byl realizován výzkum, proběhl v několika etapách v rámci expertní skupiny. Tato skupina byla složena z odborníků a odbornic z oblasti ústavní výchovy a z lidí, kteří se specializují na analýzu i výzkum. Dále se skupiny účastnili lidé s dlouhodobými zkušenostmi s problematikou prostituce nezletilých. Pro finální výběr bylo nejprve potřeba zmapovat diferenciaci jednotlivých ústavních zařízení stejného typu. V systému českého i slovenského ústavního školství existují různá neformální kritéria, dle kterých jsou klientky do zařízení umísťovány. Tento přístup byl kategorizován do tří základních hladin (1, 2 a 3) a týká se DDŠ a VÚ (viz tab.1). Proces probíhá tak, že z diagnostického ústavu jsou dívky na základě výsledků diagnostiky umísťovány do příslušných ústavů s tím, že existují ústavy pro méně problémové klientky (např. VÚ Černovice), stejně jako ústav pro vysoce, až patologicky problémové klientky (např. VÚ Kostomlaty). Tato vnitřní kategorizace není nikde formulována, přesto je však striktně odborným personálem při umísťování dívek uplatňována. Znalost této diferenciaci je velice důležitá k tomu, aby nebyl výzkum realizován v příliš podobných zařízeních. Díky expertům, kteří mohli tuto neformálně uplatňovanou kategorizaci identifikovat, bylo možné výzkum realizovat v relativně nízkém počtu ústavních zařízení a zároveň obsáhnout celé spektrum ústavní výchovy.

Mapa 1 ▶ Alokační jednotlivých ústavních zařízení v Česku i na Slovensku

Z mapy 1 je patrné, v jakých ústavech byl výzkum nakonec realizován. V některých případech musely být vytipované ústavy nahrazeny jinými, jelikož ve vybraných zařízeních neměli o spolupráci na výzkumu zájem. V mapě jsou zároveň vyznačeny typy jednotlivých ústavních zařízení.

3.3.3. ČESKO

V rámci Česka byl výzkum realizován ve dvanácti ústavech. Původním záměrem bylo realizovat v Česku více pohovorů v dětských domovech, avšak tento záměr musel být redukován vzhledem ke skutečnosti, že zkušenosti s problematikou prostituce v tomto typu zařízení byly většinou zcela minimální. V některých zařízeních typu DDŠ nebo VÚ nebyla ochota ke spolupráci a tato zařízení musela být nahrazena náhradními podobné kategorie (viz tab.1)

Tabulka 1 > Seznam ústavních zařízení, kde byl realizován výzkum v Česku

TYP ZAŘÍZENÍ	NÁZEV	KATEGORIE *	POZNÁMKY
DÚ	1 DÚ Plzeň		
VÚ	2 VÚ Černovice	2	
	3 VÚ Janštejn	2	
	4 VÚ Jindřichův Hradec	3	
	5 VÚ Kostomlaty	3	
DDŠ	6 DDŠ Hamr na Jezeře	3	
	7 DDŠ Jetřichovice	2	
	8 DDŠ Moravský Krumlov	2	
	9 DDŠ Most	1	odd. pro matky s dětmi
	10 DDŠ Vrchlabí	1	
DD	11 DD Dolní Počernice		
	12 DD Litoměřice		
* kategorie představuje neformální členění jednotlivých DDŠ a VÚ od 1 (nejméně problémové klientky) až po 3 (nejproblémovější klientky)			

3.3.4. SLOVENSKO

Na Slovensku byl výzkum realizován celkem v osmi ústavních zařízeních, z čehož většina jsou dětské domovy. Výběr ústavů byl ovlivněn doporučením odborníka na etopedii v reedukačním domově. Zároveň odborníci a odbornice na ústavní školství na Slovensku neidentifikovali podobnou neformální kategorizaci jednotlivých ústavů jako v Česku, což může být ovlivněno například různými zřizovateli jednotlivých ústavů, respektive jiným, méně jednotným způsobem metodického vedení.

Tabulka 2 ▶ Seznam ústavních zařízení, kde byl realizován výzkum na Slovensku

TYP ZAŘÍZENÍ	NÁZEV	KATEGORIE
RDM	1 RDM Spišský Hrhov	
RDD	2 RDD sv. Nikolaja Medzilaborce	
DD	3 DD Bratislava (Pohoda)	
	4 DD Košice	
	5 DD Košická Nová Ves	
	6 DD Malacky	
	7 DD Podolínec	
	8 DD Šarišské Michalany (SLON)	

3.3.5. CHARAKTER ÚSTAVNÍCH ZAŘÍZENÍ

Bez ohledu na to, zda se nacházel navštívený ústav v Česku nebo na Slovensku, jednotlivá ústavní zařízení se od sebe v mnohém podstatně lišila. Ať už se jednalo o jiného zřizovatele, zaměření programu, kapacity, děti, které momentálně v ústavu pobývaly atd., není možné charakterizovat nějaký typický ústav, který by byl předmětem terénního výzkumu. Podstatné je, že bez ohledu na různá další specifika atmosféra v zařízení, kterou bylo možné pozorovat při jednotlivých pohovorech, byla často velmi odlišná. Někde, kde mají dívky se zkušeností s prostitucí relativně hodně, snaží se jim nabídnout široké spektrum preventivních nástrojů, popřípadě se celé problematice podrobněji věnují, na druhé straně jsou ústavy, kde je problém prostituce klientek velmi aktuální, a přitom personál o samotné problematice téměř nic neví a o preventivní aktivity nestojí. Specifickou situací je pak atmosféra v některých ústavech na Slovensku, kde je zřizovatelem církev a kde na prostituční chování pohlížejí jako na hřích, popřípadě dívky se zkušeností s prostitucí přímo stigmatizují jako hříšnice.

V Česku bylo zajímavé pozorovat, jak je atmosféra v jednotlivých výchovných zařízeních, popřípadě v dětských domovech se školou odlišná podle charakteru dívek, které jsou do těchto zařízení umísťovány. Jak je popsáno v kapitole 3.3.2., jsou do těchto výchovných ústavů dívky posílány na základě diagnostiky z diagnostického ústavu. Proto existují (neformálně) ústavy pro vysoce problémové děti, jako například VÚ v Jindřichově Hradci, a na druhé straně výchovné ústavy, kde se nacházejí dívky méně problémové (tab. 1).

Na Slovensku je charakter ústavů nejvíce ovlivněn již zmíněným faktorem zřizovatele. Tedy v církevních ústavech je atmosféra velmi odlišná od jiných ústavů. Dále se pak atmosféra v ústavech liší podle lokality. V ústavech na východním Slovensku je velmi vysoký podíl romských dětí a vychovatelé a vychovatelky, kteří byli v rámci výzkumu osloveni, se netajili názory na potřebnost oddělovat romské a neromské děti od sebe. V několika případech dokonce byla ze strany respondentů popsána praxe cílené segregace dětí podle etnické příslušnosti. Tento přístup je možné chápat v širším kontextu vztahu neromských obyvatel východního Slovenska s romskou menšinou. V obecních věstnících je zcela běžná evidence různých demografických údajů, stejně jako údajů o kriminální činnosti a dalších, podle etnicity, a právě tato běžná praxe může být jednou z příčin, dle některých respondentů, neskrývané segregáčnické praxe ve vztahu k umísťování dětí do jednotlivých ústavních zařízení.

3.4. OTÁZKY

V rámci terénního výzkumu byly definovány dvě základní otázky, na které se výzkumníci a výzkumnice v jednotlivých ústavních zařízeních zaměřovali při pohovorech se zaměstnanci těchto ústavů.

- › **Jaké zkušenosti a potenciální potřeby mají v jednotlivých ústavech ve vztahu k prevenci vykořisťující prostituce a obchodu s lidmi?** Cílem této otázky je získat poznání o problematice prostituce v kontextu ústavní výchovy, především získat představu o deficitu preventivních aktivit jak po obsahové stránce, tak po stránce nerealizace těchto aktivit v konkrétních ústavech. Na základě těchto zjištění je teprve možné efektivněji optimalizovat koncepci strategie preventivních aktivit v oblasti předcházení vykořisťujícím formám prostituce či obchodu s lidmi.
- › **Jaké jsou hlavní faktory, které determinují jev prostituce mladistvých dívek v kontextu ústavní výchovy?** V rámci této otázky jsou částečně ověřovány výstupy z kvantitativní analýzy, ze které máme k dispozici několik faktorů, které se k prostituci váží, nebo naopak se s prostitucí vylučují. Cílem je také poznání širšího kontextu těchto dílčích faktorů.

3.5. OPERACIONALIZACE

Většina pojmů, které jsou v rámci této části výzkumu používány, jsou již v předešlých kapitolách definovány (viz kap. 1.5., 2.4., 3.3.1.). Především se to týká obecných pojmů, které jsou definovány v kapitole 1.5. Termíny, které popisují a definují některé faktory, jsou uvedeny v kapitole 2.4., především se to

týká faktorů, jejichž identifikace je výsledkem etapy A výzkumu, tedy výsledkem kvantitativní analýzy. Další nezbytný pojmový aparát představuje definice jednotlivých typů ústavních zařízení. Tato typologie je podrobně rozpracována v kapitole 3.3.1. Termín Romka, použitý i v rámci jiných etap, zde nabývá významu v odlišném kontextu. V kapitole 3.7.3.5. je tato kategorie používána ze strany dotazovaných osob jako subjektivní označení klientky ústavního zařízení, která vykazuje znaky příslušnosti k romské národnosti. Tato skutečnost není podložena formální sebeidentifikací ze strany klientky, popřípadě jejích rodičů.

3.6. METODOLOGIE – POLOSTRUKTUROVANÉ POHOVORY

Při realizaci terénního výzkumu v jednotlivých ústavech byla použita jako páteřní metoda polostrukturovaného pohovoru. Dotazovanými v rámci výzkumu byli odborní pracovníci a pracovnice z řad personálu jednotlivých ústavních zařízení. Nejčastěji se jednalo o vychovatele a vychovatelky, odborníky a odbornice z oblasti etopedie, psychologie, popřípadě o vedoucí pracovníky a pracovnice. Kromě úvodních odstavců, ve kterých je sledována atmosféra návštěvy a vedení rozhovorů, podobně jako odstavec, ve kterém je charakterizováno konkrétní ústavní zařízení, je rozhovor rozdělen na dvě základní části. V první části jsou sledovány informace, kterých by bylo možno využít při plánování strategie podpory prevence v jednotlivých zařízeních, ve druhé části je rozhovor veden již na základní téma výzkumu, a tím jsou faktory, které mají nějakou souvislost s prostitucí dívek v ústavní výchově. Tyto dvě části mají následující podotázky, respektive podtémata >

Metody prevence

- > Informovanost o problematice prostituce dětí a mládeže z ústavní výchovy
- > Zkušenost s konkrétními preventivními metodami v této oblasti
- > Představa o optimálních preventivních metodách a nástrojích z pohledu pracovníků
- > Konkrétní potřeby v oblasti prevence (tréninky, prevenční materiály, přednášky, jaká cílová skupina pro vzdělávání – děti, vychovatelé, míra zapojení – přednáška.seminář)

Faktory.Konkrétní zkušenost s problematikou prostituce v praxi ústavní výchovy

- > podíl klientek ústavu se zkušeností s prostitučním chováním
- > věk (kdy mají dívky první zkušenosti)
- > recidiva
- > vliv místa původu (o jaké regiony jde většinou)
- > obvyklé místo výkonu (o jaké regiony jde většinou)
- > rodinné.ústavní zázemí (případný vliv násilí páchaného na dítěti, velikost, úplnost.neúplnost rodiny)

- › kumulace dalších sociopatologických jevů (krádeže, LP, drogy, atd...)
- › následná kriminální kariéra dívek
- › vliv národnosti a etnicity
- › vliv vzdělání
- › vliv subkultury (např. punk, anarchistické hnutí, techno, atd.)
- › pohlavní choroby – případný dopad na ústavní péči
- › problematika antikoncepce – rané těhotenství – následně problematika potratů atd.
- › kontext obchodu s lidmi

Informace z jednotlivých pohovorů byly zaznamenávány a následně byla z každé návštěvy, v jejímž rámci proběhl nějaký pohovor, sepsána zpráva v rozsahu 4–10 stránek. Zprávy ze všech navštívených ústavů v rozsahu cca 150 stran byly podkladem pro vypracování této zprávy.

3.7. VÝSTUPY

V následujících kapitolách přinášíme shrnující dílčí závěry. Text je v mnoha případech tvořen výčtem na sebe navzájem nenavazujících sdělení, která zachycují názory jednotlivých respondentů na nastolená témata. **Tyto názory představují subjektivní hodnocení ze strany dotazovaných osob a nemusí vyjadřovat názory výzkumného týmu ani realizujících organizací.** Některé obzvláště „problematické“ pojmy jsou uvedeny v uvozovkách. Mezi takové pojmy patří například výraz „sociální spodina“ atd. Tam, kde to bylo možné a názory se příliš nelišily, jsou jednotlivé kapitoly tvořeny víceméně souvislými větami. Zvláště významnými kapitolami jsou ty, které se věnují typologii forem prostituce (viz kap.3.7.2.) a kategorizaci faktorů, které významným způsobem prostituci ovlivňují (viz kap.3.7.3.).

3.7.1. O PROSTITUCI OBECNĚ

Výskyt prostituce mezi klientkami jednotlivých ústavních zařízení je velmi odlišný. Liší se dle různých faktorů (viz dále), liší se formou, jak tato prostituce probíhá atd. Výskyt tohoto jevu je také odlišný dle typu ústavního zařízení. Například v dětských domovech v Česku je tento výskyt spíše výjimečný, v některých dětských domovech se školou a následně ve výchovných ústavech se to již týká i 70 % klientek.

Dle dotazovaných odborných pracovníků a pracovníků těchto ústavních zařízení se k prostituci dívky uchylují v mnoha případech ještě před nástupem do ústavního zařízení, pokud přicházejí z domácího prostředí (DDŠ a VÚ) Často také k prostituci dochází během útěků z těchto ústavů, kdy si dívky musejí obstarávat peníze na jídlo a cestu domů. Někdy také jsou problematické propustky, kdy dívky na omezenou dobu,

většinou jen několika dnů, pobývají ve svém přirozeném prostředí. Zde většinou prostituují ty dívky, které již prostituovaly v minulosti právě díky vlivu tohoto disfunkčního prostředí. Nejčastěji však k prostituci dochází během krátkých několikahodinových vycházek. Zde většinou klientky provozují tzv. „lehkou“ prostituci (viz kap.3.7.2.5.). Jedná se tak většinou o orální sex výměnou za krabičku cigaret, svezení autem atd. K prostituci se v mnoha případech uchylují dívky opouštějící ústavní výchovu, protože to vidí jako možnost spolehlivého zajištění potřebných finančních prostředků.

Pokud jde o věk dívek, kdy dochází k prvním zkušenostem s prostitucí, tak se dotazované osoby více-méně shodují, že se jedná u dívek nejčastěji o věkové rozmezí „mezi 13. a 14. rokem“. V DDS a VÚ v Česku a v RDM na Slovensku nejsou však výjimkou případy dívek, které s prostitucí mají „kontinuální zkušenosti již od 11 let“. Přesto se však nejedná o dominantní věk, kterým zůstává výše zmíněný interval.

3.7.2. TYPY A FORMY PROSTITUCE

V následujících kapitolách představená typologie forem prostituce si neklade za cíl beze zbytku a výlučně popsat a definovat tuto problematiku, ale pokouší se jednoduše schematizovat problematiku prostituce v kontextu ústavní výchovy. Sociální realita ústavní výchovy je velice složitým prostředím a každá schematizace je svým způsobem nepřesná a zjednodušující. Nicméně základní typy prostituce jsou definovány na základě výsledků pohovorů v jednotlivých ústavních zařízeních a na základě konzultací v expertním týmu.

3.7.2.1. Nucená, organizovaná

Dívka je nucená k prostituci „pasákem“, je součástí organizované skupiny/gangu, který si ji předtím někde vytipoval, „zatáhl“ ji někam, kde musí z donucení vykonávat prostituci. Tato forma se vyskytuje pouze v malém množství případů. Nejvíce takovýchto případů se vyskytuje mezi dívkami z DDS Hamr na Jezeře, což vede k problémům s organizovanými gangy, které vyhledávají dívky (vědí, kam chodí, kde je mají hledat), a dále také přes jednotlivé dívky mohou strhávat další dívky (extrémní formou je, když dívka své „kamarádky“ do gangu „prodá“). V ostatních zařízeních se s organizovanou prostitucí setkali pouze ojediněle nebo vůbec. Velice výjimečná je také vykořisťující prostituce nebo jiná forma obchodu s lidmi, která končí nedobrovolným pobytem a vykonáváním této profese v zahraničí.

3.7.2.2. V domácím prostředí – zdroj obživy

Dívky se prostituují za účelem zisku finančních prostředků, a to nejen pro sebe, ale především pro svoji rodinu. Rodina dívku „vystrojí a pošle do terénu, na trasu“. Buď ji pošle matka, aby přinesla peníze, nebo často jde dívka sama (anebo ji ponouká otec), což se děje zvláště v rodinách, kde matka chybí a dívka má hodně malých sourozenců. Není výjimkou, je-li prostituce spjatá též s užíváním drog, (a to nejen dívkou, ale třeba i celou rodinou). Mnoho z vysílaných dívek si na tento způsob obživy přivykne a časem se z nich stane případ čtvrtý, tedy dívky provozující prostituci zcela dobrovolně. Velice běžná je tato forma prostituce ještě před nástupem dětí do ústavní výchovy. Sem patří i dětská prostituce – prodávání dětí rodiči.

3.7.2.3. Nouzový zdroj obživy (na útěku z ústavu)

Dívky se ocitnou po útěku z ústavu bez finančních prostředků, bez dokladů, nemají nic. Je nutné se sociálně a materiálně zajistit. Jelikož dívka odchází, respektive opouští ústavní zařízení „většinou bez koruny, potřebuje se někam dostat, někde přespávat, něco jíst, pořídit si oblečení“, dívka potřebuje peníze na pobyt na útěku a pracovat ještě nesmí. Je to účelové chování. Po dívce je vyhlášené pátrání, musí se skrývat na rizikových místech, vzniká začarovaný kruh. Dívky nejčastěji utíkají domů, k dalším příbuzným a známým. Děti na útěku si velice často pomáhají mezi sebou, jsou ve spojení. V nouzi se obrací na kamarádky, s nimiž je na útěku, zjišťuje si tipy a kontakty. Děti se v ústavech vzájemně strhávají k útěku, často utíkají ve dvojici, vzájemně si předávají zkušenosti a kontakty. Jdou do místa bydliště jednoho z nich, při příštím útěku využívají tohoto kontaktu, skrývají se u známých/rodiny té druhé dívky. V tomto prostředí je často snadné narazit na lidi spojené s prostitucí. Při útěku se tedy dostanou k prostituci i děti, které s ní dříve neměly zkušenost a možná by se k ní jinak nedostaly. Některá zařízení vykazují velmi vysoký počet útěků. Například v DDS Vrchlabí bylo v době návštěvy 57 % dětí evidováno na útěku, některé dlouhodobé útěky trvají i půl roku.

3.7.2.4. Zcela dobrovolná prostituce

Dívky se žíví prostitucí pro sebe, samy od sebe, dobrovolně. Ve většině případů toto navazuje na předešlé dva typy, výjimečně dívka takto sama začne. Ale existuje i případ, kdy si dívky náhodně vyzkoušejí tento způsob obživy, zalíbí se jim a už u něho zůstanou. Jiné dívky takto začínají, když je např. vyhodí rodiče z domu. Může jít i o zapojení se do organizované skupiny, ovšem zcela dobrovolně. Pomyslným nejvyšším stupněm této formy prostituce je profesionální dráha (kariéra), kdy dívka začne pracovat v night klubu či jiném zařízení, je dobře placená a má určitý „servis“. Ta je ale opět velmi výjimečná. Nejvíce dívek se podle dotazovaných osob dnes prostituje „na ulici“, tedy bez zázemí. Pohybují se mezi „sociální spodinou“.

3.7.2.5. „Lehká“ prostituce

„Lehká“ prostituce představuje nabízení drobných sexuálních služeb za účelem dosažení nějakého konkrétního, často velmi malého cíle, finančního zisku, protislužby, jako je svezení autem atd. K této formě prostituce většinou dochází během vycházek z ústavu nebo v případě útěků, kde je právě svezení autem většinou nezbytnou nutností. Dívka tak většinou řidiči nabídne například orální sex za svezení. Zvláštním jevem je sex mezi klientem a klientkou navzájem. K tomuto dochází především v dětských domovech se školou, popřípadě v některých dětských domovech, jelikož se jedná téměř vždy o koedukovaná zařízení. Naopak ve výchovných ústavech k heterosexuálním stykům nedochází, neboť jsou zde klienti odděleni podle pohlaví. V ústavech, kde k tomuto sexu dochází, se někdy jedná o sex za protislužbu. Značná část dívek má s touto „lehkou“ prostitucí zkušenost.

3.7.2.6. Homosexuální (chlapecká) prostituce

Homosexuální prostituce je velmi významný fenomén, který je v některých lokalitách velmi rozšířený. Homosexuální prostituce není zcela přesný výraz, jelikož mnoho samotných chlapců se zkušeností s prostitucí, kteří služby nabízejí, je heterosexuální orientace. Zároveň se většinou jedná o velmi mladé chlapce, které si najímají pedofilové. Často jim bývá 10, 11 či 12 let, což představuje pro klienta značné riziko. Proto je tento druh prostituce často spojen se sofisticky organizovaným prostředím, které se váže spíše na větší města, jako je Praha nebo Brno. Zkušenost s tímto druhem prostituce byla zaznamenána především u klientů některých dětských domovů se školou.

Na tuto formu prostituce však nebyl výzkum zaměřen, ale jedná se o fenomén, který by bylo záslužné detailněji popsat. Tato problematika je podrobněji popsána ve studii Homosexuální prostituce mladistvých². V rámci výzkumu ani nebyly navštíveny výchovné ústavy pro chlapce mezi 15 a 18 lety, kde je pravděpodobně velké množství klientů se zkušenostmi s homosexuální prostitucí.

3.7.3. FAKTORY VÝSKYTU PROSTITUCE

Podobně jako typologie forem prostituce je důležité definovat faktory, které k nabízení sexuálních služeb za odměnu nezletilé vedou. Jednotlivé níže definované faktory nejsou vzájemně disjunktí, naopak vytvářejí vzájemné hierarchické vztahy. Například faktor disfunkční rodina může být také determinujícím faktorem dalšího definovaného faktoru, kterým je drogová závislost. Z níže uvedených faktorů je jednoznačně nejvýznamnějším faktorem disfunkční rodinné prostředí, které se skládá z mnoha dalších dílčích faktorů.

3.7.3.1. Dysfunkční rodina

Slabé rodinné zázemí je všemi dotazovanými shodně vnímáno jako klíčový.hlavní spouštěcí faktor prostitučního chování. Jako nejrizikovější byly označovány následující jevy

- › Není zájem o děti ze strany rodičů, výchova a problémy dětí se neřeší, což vede k citové deprivaci
Rozpadlé, neúplné rodiny lze dále specifikovat
 - › V případě, kdy chybí otec, chybí v rodině autorita
 - › Rodina na dítě nestačí, rodiče jsou slabí (často matka), zanedbaná výchova
 - › Pokud chybí matka, chybí pro dívky jistota

2.HŮLE, Daniel: Homosexuální prostituce mladistvých (online): 2004.
Dostupné z WWW: <http://www.demografie.info/user/documents/byznys.zip>

- › Absence rodinného zázemí (prostitute pak dětem poskytne zázemí, někdo se o ně postará i přesto, že je využívá a „obchoduje“ s nimi)
- › Agresivní, konfliktní prostředí
- › Výskyt sociopatologických jevů v rodině (alkoholismus, drogy, kriminogenní prostředí)
- › Když matky dívek provozují prostituci, dcery od nich tento model chování odkoukávají už v dětství a někdy dokonce pod vedením matky začínají, využívají kontaktů
- › Existuje jiný špatný vzor, se kterým se děti ztotožní
- › Rodiče mají slabou inteligenci, jsou mentálně retardovaní, nesvéprávní, nejsou schopni pracovat, zabezpečit rodinu
- › Nedostatek lásky v rodině
- › Sociálně nejnižší vrstvy, které se nacházejí na sociálním dně

3.7.3.2. Finanční tíseň

Dívky musí žít v mnoha případech celou rodinu i samy sebe, zvláště po návratu z ústavní péče, pokud se vrací do svého „přirozeného prostředí“ (významným faktorem je skutečnost, že prostitucí je možné vydělat výrazně více než standardní prací).

3.7.3.3. Drogová závislost

Většinou je existující drogová závislost faktorem ovlivňujícím počátek prostitučního chování (dívka si musí vydělat na drogy, a proto začíná s prostitucí), někdy jsou ale drogy naopak následkem prostitučního chování (v případě nechtěné prostitute, respektive v případě prostitute z donucení si dívka raději vezme drogu, která otupuje vnímání). Většina dotazovaných se domnívá, že drogy jdou ruku v ruce s prostitucí, jen menšina upozorňuje, že zde nemusí být souvislost.

3.7.3.4. Negativní jevy spojené s ústavní výchovou

- › Sociální i prostorová izolace dětí vede u dívek ke snaze utíkat pryč. (čím větší míra izolace, uzavřenost a přísnější režim zařízení, tím více útěků)
- › Citová izolace dětí. Děti jsou například vychovateli omezovány v přirozených kontaktech s druhým pohlavím, přitom ale jsou v pubertě, pohlavně dozrávají.
- › Kumulace problematických dětí posiluje riziko spojené se vzájemným negativním ovlivňováním se navzájem, předávání informací, kontaktů, vzájemné strhávání se k sociopatologickému chování i k prostituci. Toto prostředí je zvláště nebezpečné pro submisivní jedince. Tato kumulace také posiluje vznik zvráceného žebříčku hodnot.

- › Ústavní péče vede v mnoha případech ke stále se zvyšující deprivaci jedinců.
- › Ústavní výchova se často reprodukuje mezi pokračujícími generacemi. Rodiče dítěte byli v témže nebo v jiném ústavním zařízení. Děti, které se narodí nezletilým matkám v ústavním zařízení, často putují opět do ústavů.

3.7.3.5. Další významné faktory

Při pohovorech s respondenty zaznělo velké množství názorů ve vztahu k faktorům, které nějakou měrou ovlivňují prostituční chování klientek v ústavní výchově, respektive před nebo po jejím ukončení či přerušení. Mezi tyto faktory bez další kategorizace patří ›

- › **Vliv místa původu** — Většina tázaných se shodla na skutečnosti, že ohroženější jsou děti z velkoměst než z menších obcí. Za významně problematické regiony byly v Česku označeny Teplicko, Mostecko, pohraničí severních a severozápadních Čech, Praha (označovaná kromě jiného za ohnisko homosexuální prostituce) a dále Ostravsko. Ukazuje se ale, že prostitutí jsou ohrožené děti v celé ČR a že se vyskytuje pravděpodobně ve všech českých regionech. Místo výkonu prostituce je často, dle respondentů, shodné s místem jejich původu/bydliště. Na Slovensku byly označeny za nejrizikovější regiony Bratislava a její okolí a další oblasti západního Slovenska. Na východním Slovensku se prostituce provozuje spíše méně, především pak ve městech, jako jsou například Košice. Ze Slovenska častěji než z Česka vyjíždějí dívky za prostitutí do zahraničí (především do Česka).
- › **Národnost. etnicita** — Podíl romských dětí kolísá mezi přibližně 15–100 % z celkového počtu dětí ve zkoumaných ústavěch. Tato situace se významně liší mezi Českem a Slovenskem. V Česku je největší podíl v Jetřichovicích, kde v průměru tvoří dívky romského původu 80 %. Celkově tvoří romské dívky ve zkoumaných ústavních zařízeních maximálně 30 %. Na Slovensku jsou celkem běžné ústavy, kde romské děti tvoří téměř 100 % z celkového počtu (například Šarišské Michalany). Na druhé straně na Slovensku existují údajně i ústavy, kde romské děti nejsou vůbec, popřípadě jsou zde jen zcela výjimečně. Dle respondentů jsou do některých ústavních zařízení děti zařazovány i s ohledem na skutečnost, zda se jedná o romské nebo neromské dítě.

V názoru na romství jako možný rizikový faktor pro prostituční chování se respondenti dělili na dvě skupiny ›

- › Romské prostředí je rizikové, romské děti jsou ohroženější, hlavně nakumulované rodiny, vysoká absorpční schopnost, mix různých kriminálních živelů, tvoří „sociální spodinu“, kde se kumulují nejružnější sociálně-patologické jevy (krádeže, drogy, prostituce, kuplířství...). Dále figurovaly stereotypní představy o nižší inteligenci u Romů, vysoké promiskuitě až incestech v rodině.
- › Funkční romské rodiny kladou velký důraz na počestnost, dívky jsou vedené k věrnosti, jsou velice přísně vychovávány. Kde rodina funguje, prostituce vůbec není. Ale tam, kde je rodina/společenství nefunkční, je to katastrofa a platí první případ.

- › **Sociopatologické jevy** — Většina dotazovaných nevidí souvislost mezi prostitucí a sociopatologickými jevy, většinou tvrdí, že např. ke krádežím či LP se schylují jiné typy dětí než k prostituci (často domérou chlapců, prostitute je naopak doménou dívek). Jediným sociopatologickým jevem, kde existuje, dle respondentů, souvislost, jsou drogy, viz výše.
- › **Dosažené vzdělání** — Většinou není přímá úměra, i když podle respondentů často platí, že jsou k prostituci náchylnější jedinci s „nižší inteligencí“.
- › **Příslušnost k subkultuře** — Příslušnost k subkultuře se ukazuje jako faktor, který ve většině případů vykazují dívky odmítající prostituci. Příslušnic subkultur je ovšem v ústavních zařízeních velmi málo. Navíc jsou příslušnice subkultury (především punk, techno atd.) alokovány jen v několika málo ústavních zařízeních (např. Jindřichův Hradec).
- › **Velikost rodiny** — dle dotazovaných není tento faktor nijak rozhodující. Jsou velké rodiny, kde má každý své místo, musí se starat, všechno tedy funguje, a naopak takové, kde je dítě jak „kůl v plotě“, zanedbávané. Naopak rodiny s jediným dítětem mohou vykazovat velké množství disfunkčních a celkově rizikových prvků. Na počtu dětí tedy nezáleží, ale na dalších rodinných faktorech ano, viz výše.
- › **Zneužívané děti** — tyto dívky mají v mnoha případech strach ze sexu, jsou velmi uzavřené a většinou jsou jen velmi málo ohroženy prostitucí (samozřejmě však existují výjimky › některé bývalé zneužívané děti právě k násilnému sexu inklinují).

3.7.4. OHROŽENÍ

Během pohovorů zaznělo velké množství názorů na jednotlivé faktory, skutečnosti, které představují ohrožení pro dívky ve vztahu k riziku prostitučního chování. Následující faktory reprezentují názory, které se v jednotlivých rozhovorech často opakovaly, a to i v Česku i na Slovensku ›

- › Rodinné prostředí, sociální zázemí dívek vychovatelé a vychovatelky ve většině případů příliš dobře neznají a nedokáží tak odhadnout, co se může dítěti po příchodu domů stát. Tato situace je většinou zapříčiněna omezenou komunikací s rodiči, někdy není možná žádná komunikace.
- › Nebezpečí vlivu kolektivu, které může významnou měrou ovlivnit individuální strategie dívek v ústavní výchově.
- › Organizované skupiny pachatelů, kuplířů, jejichž členové by dívky mohli oslovit, popřípadě které by mohly oslovit samy dívky.
- › Internet nabízí široké spektrum ohrožení. Zároveň se však jedná o důležitý fenomén, který není možné dívkám zcela upřít, aniž by to mělo vliv na jejich budoucí životní dráhu. Nejnebezpečnější se na internetu jeví existence širokého spektra seznamek, chatů atd. Právě na internetové chaty se zaměřují i organizované gangy, které tento nástroj využívají k verbování nových „prostitutek“. Dívky v ústavu jsou v tomto případě obzvláště zranitelné, neboť pro ně internet představuje velmi významný komunikační kanál a propojení s jiným světem, kde se mohou pohybovat bez omezení.

3.7.5. ZNALOST PROBLEMATIKY A PREVENCE

Bez ohledu na odlišnost jednotlivých zařízení panovala v otázce prevence ve vztahu k problematice prostituce dívek v ústavní výchově velmi výrazná shoda ve všech čtyřech podotázkách, které byly při rozhovorech odborným pracovníkům a pracovnícím kladeny. Ačkoli se v oblasti úvah o významných faktorech jednotlivé pohovory poměrně významně lišily, zde odpovídali všichni téměř stejně >

- ▶ **Informovanost o problematice prostituce dětí a mládeže v prostředí ústavní výchovy** — Většina dotazovaných uvedla, že informovanost o prostituci či o obchodování s lidmi (OSL) je špatná až velmi špatná. Personál DD, DDŠ, VÚ a RDM často nezná žádnou speciální literaturu nebo film na toto téma. V lepším případě existuje jen povědomí o několika kapitolách v knihách zaměřených na problematiku ohrožené mládeže. Pracovníci a pracovnice ústavů nemají k dispozici ani žádné pracovní listy nebo brožury, které by bylo možné použít jako propagační materiály. Samotnou organizaci La Strada znali dobře pouze ve dvou ústavech. Ani v jednom z nich však doposud nezkoušeli dětem nabízet její infolinku a další služby.
- ▶ **Zkušenost s konkrétními preventivními metodami v této oblasti** — Pracovníci ve většině zařízení nemají žádné zkušenosti s prevencí v oblasti obchodu s lidmi a prostituce nezletilých. Běžně je jedinou formou prevence rozhovor intimního charakteru vychovatele/vychovatelky s dívkou na toto téma mezi čtyřma očima, popřípadě v malé skupince, při nastolení důvěrné atmosféry. V těchto případech bývají dívky odrazovány, varovány či motivovány k „lepšímu životu“. V některých zařízeních, která byla během výzkumu navštívena, zkušenosti s prevencí měli, ale také spíše jen okrajové. Jedná se především o ústavu Jenštejn a Spišský Hrhov.
- ▶ **Představa o optimálních preventivních metodách a nástrojích z pohledu pracovníků a pracovníc ústavních zařízení** — Podobně, jako v otázce zkušeností s konkrétními preventivními metodami, neměli dotázaní pracovníci a pracovnice v mnoha případech ani žádné představy o optimálních metodách prevence. V některých případech jako optimální metodu uváděli individuální pohovor s klientkou, se kterým mají nejčastěji zkušenost. Dalším častým přáním dotazovaných bylo, aby případné preventivní metody byly zaměřeny i na chlapce, kteří jsou danou problematikou také velmi vážně ohroženi. Toto se týkalo především dětských domovů se školou. Posledním častým přáním, které se objevovalo ve více případech, byl apel, aby nebyla prevence zaměřena pouze na dívky, ale také na vychovatele a vychovatelky, kteří jsou s ohroženými dívkami v každodenním kontaktu.
- ▶ **Konkrétní potřeby v oblasti prevence** — podobně jako v předešlých otázkách i zde panovala významná shoda v identifikaci konkrétních potřeb v oblasti prevence. Poptávka po následujících nástrojích byla identifikována téměř ve všech navštívených zařízeních >

Besedy — Akcent by měl být kladen na interaktivnost besed s tím, že téměř všude se shodovali v požadavku, aby tyto besedy nebyly nějakým „hotovým“ produktem, ale vždy ušity maximálně na míru konkrétních ústavů (dle věku klientek, jejich zkušeností atd.). Důležité je, že i jednotlivé ústavy se v čase proměňují v závislosti na počtu a charakteru dívek, které jsou momentálně v ústavu umístěny. Opakovaným požadavkem také bylo pokračování besed, tak aby se nejednalo pouze o jednorázové návštěvy.

Metodické listy — o tento typ materiálu byl zájem téměř ve všech ústavech, kde byl výzkum realizován, přičemž nebyly požadavky na tuto aktivitu nijak zvlášť specifikovány.

Média — tuto kategorii by bylo možné rozdělit do několika zvláštních pododdílů. Zajímavou a vysoce poptávanou aktivitou by bylo vytvoření databáze filmů, literatury, internetových portálů atd., které se této problematice věnují. U filmů a literatury by byly uvedeny anotace tak, aby si mohli případní zájemci udělat bližší představu. Ideálem by bylo provozování takové „knihovny“ pro potřeby pracovníků ústavních zařízení.

3.7.6. SROVNÁNÍ — ČESKO × SLOVENSKO

V předchozích kapitolách jsou uváděna zjištění bez ohledu na to, zda se jedná o výstup z pohovorů v českém nebo slovenském ústavním zařízení. Popřípadě jsou zjištěné dílčí odlišnosti ihned uvedeny na příslušném místě. V této kapitole jsou uvedeny názory jednotlivých dotazovaných osob, které se lišily především podle toho, zda byly vyřčeny pracovníky a pracovníci českých nebo slovenských ústavních zařízení.

Odlišnosti v realitě Česka a Slovenska jsou ovlivněny různými faktory. Mezi hlavními faktory lze uvést menší návštěvnost Slovenska ze strany zahraničních turistů, kteří jsou v mnoha případech nositeli problematiky prostituce, jak poznamenali někteří pracovníci v ústavech na východním Slovensku. Dále má na Slovensku výrazně odlišné, silnější postavení katolická církev, která je v některých případech provozovatelem dětských domovů, kde bývá problém prostituce silně tabuizován, ostatně jako všechny otázky spojené s problematikou sexu. Významným faktorem je odlišná míra urbanizace v obou zemích. Na Slovensku žije menší podíl obyvatelstva ve městech, což ovlivňuje mimo jiné statut vesnic, které zůstávají stále nositelem konzervativních hodnot. Ve vztahu k problematice prostituce sociálně vyloučených je důležitým faktem významně odlišný počet těchto sociálně vyloučených obyvatel, převážně Romů a Romek, kteří v obou zemích žijí. Navíc v Česku téměř neexistuje fenomén romských osad, který je naopak na Slovensku velmi častý. V romských osadách přitom po staletí zůstávají uchovávané některé kulturní vzorce, které se musí bez ohledu na okolní společnost, jejímiž jsou obyvatelé osad občané, dodržovat a respektovat.

V přístupu k romským klientům a klientkám ústavních zařízení se, dle poznatků dotazovaných, obě země částečně liší. Na Slovenskou jsou, dle výpovědí dotazovaných, některé dětské domovy segregovány podle etnické příslušnosti. Existují tam některé pouze „romské“ a minimálně jeden převážně „neromský“ ústav a tato skutečnost je neskrývaná, ačkoli se jedná o ústavy ve stejném regionu. V Česku je případné neformální dělení na romské a neromské klientky méně otevřeně přiznávávané než na Slovensku, i když většina dotazovaných respondentů dokázala odhadnout alespoň přibližně podíl v zastoupení romskými klientkami. Základní odlišnosti lze tak shrnout do následujících tezí >

- > Na Slovensku existuje, dle slovenských respondentů, v některých případech neskrývaný odlišný přístup k romským a neromským klientkám — důsledky tohoto přístupu mohou posilovat monoetnizaci kultur.
- > V navštívených církevních DD na Slovensku je ve většině případů tabuizována problematika prostituce a bezpečného sexu.

- › V Česku se nachází oproti Slovensku více příležitostí k provozování prostituce v podobě většího počtu zahraničních turistů.

3.8. DÍLČÍ SHRNU TÍ

V rámci terénního výzkumu byla potvrzena některá zjištění, kterých bylo dosaženo v rámci etapy A v kvantitativní analýze dat. Jedná se především o identifikaci základních faktorů, které mohou přímo či nepřímo ovlivňovat prostituční chování dívek v ústavní výchově. Tyto identifikované faktory byly v rámci terénního výzkumu podrobněji rozpracovány. Dále byla stanovena základní typologie jednotlivých forem prostituce a byla identifikována nejvážnější ohrožení, kterým jsou dívky se zkušeností s prostitucí v kontextu ústavní výchovy vystaveny. Nakonec byla podrobně zmapována oblast potenciální prevence ve vztahu k problematice prostituce v ústavní výchově.

4. DÍLČÍ ETAPY – KONTEXTUÁLNÍ SKUPINY (FACILITAČNÍ SKUPINA A FOCUS GROUP)

V průběhu realizace celého výzkumu se v jednotlivých etapách stále zřetelněji rýsovalo několik témat, která s problematikou prostituce v ústavní výchově úzce souvisí. Prvním tématem byla problematika obchodování s lidmi v kontextu migrace. Tato oblast významným způsobem zasahuje do problematiky prostituce, ale odbornost osob dotazovaných v rámci hlavních částí výzkumu se na tuto oblast nezaměřuje. Rozhodli jsme se proto zabývat se v omezené míře i touto problematikou a pojmenovat problémy, na které by bylo zapotřebí nalézt odpověď v nějakém navazujícím výzkumu.

Druhým samostatným tématem, které jsme specifickým způsobem integrovali do realizace celého výzkumného záměru, je problematika prostituce v kontextu sociálního vyloučení, především prostituce mladých romských dívek. Tento fenomén byl zřetelný již z první etapy, kdy příslušnost k romskému etniku byla potvrzena jako statisticky signifikantní faktor, který ovlivňuje budoucí prostituční kariéru klientky ústavu. Ve druhé etapě výzkumu byla v některých případech tato závislost potvrzena, i když bylo akcentováno, že spíše než na etnicitě závisí tato problematika na sociálním statusu klientky, respektive její rodiny. Tato problematika byla podrobněji rozpracována metodou focus groupe.

4.1. FACILITACE, OBCHODOVÁNÍ S LIDMI V KONTEXTU MIGRACE

Z realizovaného výzkumu vyplynulo, že dívky se zkušeností s ústavní výchovou se často dostávají do prostředí prostituce, jsou-li pod tlakem okolností (např. na útěku, při odkázanosti rodiny na její příjem), nebo jiných osob (např. vrstevnic se zkušeností s prostitucí). Dostávají se tak, podobně jako migranti a migrantky, do zranitelné situace, a zároveň přicházejí do styku s prostitučním prostředím, v němž je aspekt migrace významně přítomen. Navíc se v období realizace výzkumu v ČR vyskytly případy nezletilých bulharských dívek, které byly přistiženy při drobné trestné činnosti a umístěny do zařízení ústavní výchovy. Z okolností případu vyplývalo podezření, že by se mohlo jednat o obchodování s lidmi.

Kombinace těchto důvodů vedla k rozhodnutí zabývat se alespoň v omezeném rozsahu samostatně problematikou obchodování s lidmi v kontextu migrace.

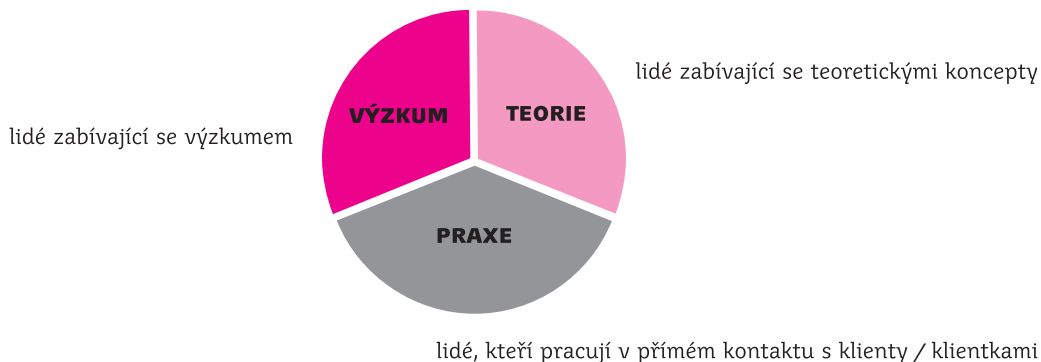
4.1.1. ZÁMĚR

Záměrem této dílčí etapy bylo především zmapování okruhu otázek, které si v dané problematice klade odborná veřejnost. Součástí tohoto záměru bylo také identifikovat oblasti, kde existuje významný nedostatek informací, jehož odstranění by mohlo mít vliv na posun v diskurzu, hlubší pochopení problematiky a její případné provázanosti na obdobné jevy mimo kontext migrace. K realizaci zadání byla sestavena pracovní skupina (viz dále), která za pomoci facilitátorů pracovala na definování okruhů otázek, výzkumných témat, která by bylo potřeba realizovat.

4.1.2. SLOŽENÍ SKUPINY

Pracovní skupina byla pečlivě koncipována s cílem obsáhnout co nejširší spektrum informací a identifikovat oblasti, které již byly podrobeny zkoumání, aby nedocházelo ke zbytečnému dublování různých aktivit. Důležitým aspektem byla účast lidí, kteří mají zkušenost s praxí (pracovníci a pracovnice NNO, policie atd.), teorií (pracovníci a pracovnice NNO) a analýzou a výzkumem (pracovníci a pracovnice exekutivy, akademické sféry atd.). Zároveň byl kladen důraz na to, aby profesní zaměření jednotlivých členů a členek pracovní skupiny pokrývalo jak oblast migrace, tak i oblast nucené práce, vykořisťování a obchodování s lidmi. Jako experiment byla do pracovní skupiny přizvána i osoba obchodovaná do oblasti sexbyznysu, což se ve výsledku osvědčilo, jelikož mohla přispět často praktickými zkušenostmi, kterými nikdo jiný ve skupině nedisponoval. Z velkého počtu kandidátů bylo vybráno 10 účastníků tak, aby byly ve skupině rovněž zastoupeny výše zmíněné specializace (viz schéma 2).

Schéma 2 > Zaměření jednotlivých členů a členek facilitační skupiny

4.1.3. VÝSTUPY

Základním výstupem této aktivity jsou konkrétní návrhy výzkumných záměrů. K jejich realizaci by bylo optimální partnerství různých organizací, přičemž u většiny těchto záměrů by toto partnerství mělo disponovat různými parametry. Celkem bylo vypracováno šest výzkumných záměrů s jednotnou strukturou obsahující popis problému, cíl výzkumu, operacionalizaci, hypotézy, návrh metodologie a způsobu realizace. Po obsahové stránce se jednotlivé výzkumné záměry optikou základního tématu obchodování s lidmi v kontextu migrace dívají na stav legislativy, migrační proces, potřeby migrantů a migrantek a na reakce domácího (českého) prostředí na tuto problematiku. Identifikace jednotlivých výzkumných záměrů byla významná, avšak jedinečnou a obzvláště přínosnou byla hlavně možnost odborné diskuse o operacionalizaci jednotlivých pojmů a způsobech metodologického uchopení témat tak, aby zajišťovaly maximální

možnou participaci zkoumaných cílových skupin a diverzitu pohledů na jednotlivé otázky. V tomto smyslu se velká pozornost věnovaná výběru členů a členek pracovní skupiny ukázala být nesmírně přínosnou.

Za vedlejší, ale velmi významné výstupy lze označit častou a cennou výměnu informací mezi členy a členkami pracovní skupiny a vytvoření vazeb napříč různými profesními zaměřeními, které mají významný potenciál pro budoucí spolupráci nejen na identifikovaných výzkumných tématech.

4.2. FOCUS GROUP – PROSTITUCE V SOCIÁLNÍM VYLOUČENÍ

Z analýzy realizované v rámci etapy A vyplývá silná statistická závislost mezi faktory prostituce a etnicita. V tomto případě je etnická příslušnost pouze shodnou kategorií s kategorií sociálního vyloučení. Proč se dívky pocházející ze sociálně vyloučeného prostředí častěji prostituují než ostatní dívky v ústavní výchově? Částečně možná již bylo odpovězeno v kapitole 2.6., kde je zřejmé, že prostituce je v prostředí ústavní výchovy silně navázána na celou škálu sociopatologických jevů.

4.2.1. ZÁMĚR

Záměrem této výzkumné metody bylo nalezení odpovědí na otázky, které se přirozeně objevily po vyhodnocení obou hlavních etap (A a B) výzkumu. Mezi hlavní otázky patří >

- > Má prostituce tak častá u starších romských dívek v ústavní výchově nějakou užší souvislost s jejich přirozeným prostředím?
- > Jaké jsou širší podmíněnosti prostituce v sociálním vyloučení?
- > Jakou roli hraje v sociálně vyloučeném prostředí institut ústavní výchovy?

4.2.2. SLOŽENÍ SKUPINY

Skupina pro potřeby focus group byla složena z pěti mladých obyvatel pražských sociálně vyloučených lokalit na Smíchově. Místo původu může ovlivňovat výsledné informace o této problematice, jelikož v různých lokalitách může tato problematika nabývat různých podob. S přihlédnutím k problematice homosexuální prostituce byl do skupiny zařazen i jeden chlapec, který má dlouholeté zkušenosti právě s tímto typem prostituce. Dívky, které se staly členkami této skupiny, mají všechny nějakou zkušenost se sociálně patologickými aktivitami. Dvě dívky mají zkušenost s „klasickou“ prostitucí a zbylé dvě dívky se živily „falešnou“ prostitucí (viz kap. 4.2.3.3.). Všichni členové a členky skupiny mají zároveň dlouholetou zkušenost s užíváním drog. Všem účastníkům skupiny bylo v době realizace mezi 18 a 22 lety. Pohovor byl orientován převážně retrospektivně se zaměřením na reflexi dosavadních zkušeností, které účastníci získali v ústavní výchově. Z pěti účastníků a účastnic byly v nějakém ústavním zařízení tři dívky a jeden chlapec.

Skupina byla sestavena na základě dlouhodobých kontaktů výzkumníka s romskou sociálně vyloučenou lokalitou, což umožňovalo otevřenější atmosféru při realizaci výzkumu, a v rámci prostředí důvěry se účastníci vyjadřovali otevřeně ke zvolenému tématu prostituce.

4.2.3. VÝSTUPY

Prostředí sociálního vyloučení je charakteristické vysokou mírou rizikovosti vzniku kriminálních jevů. I přestože samotná prostituce dospělých osob není trestným činem, vzhledem k charakteru prostředí se na ni mohou vázat jiné kriminální jevy, například obchod s lidmi, svádění k pohlavnímu styku, sexuální zneužívání a různé formy podvodného jednání. Prostředí sociálního vyloučení je zároveň charakteristické existencí širokých sociálních sítí na základě rodinných vazeb, které mohou být využívány ke kriminálním aktivitám, ať už jde o kuplířství, kombinaci prostituce s prodejem drog nebo o velmi časté „podělávání“ (v jazyce klientek falešné nabízení sexuálních služeb). Prostituce má různé podoby, které se proměňují s věkem prostituujících se dívek (chlapců) a také v čase v závislosti na existenci momentálních distribučních sítí (zvláště v případě homosexuální – pedofilní prostituce).

4.2.3.1. Heterosexuální prostituce

Prostituce dívek mladších 15 let je v lokalitách, ze kterých pocházejí účastnice skupiny, spíše výjimkou. Vyskytuje se téměř výhradně v rodinách olašských Romů. Zde prodej dívek zajišťuje přímo rodina a nedochází tak k napojení na ostatní kuplířské sítě.

Mladé dívky ve věku cca 14–16 let většinou začínají nabízet „falešnou prostituci“ (viz kap.4.2.3.4.) a jen ve zcela výjimečných případech je drogová závislost dožene k reálné prostituci. Specifickou roli v problematice prostituce hrají partnerské vztahy. Téměř všechny mladé dívky (užívající drogy) mají partnery, kteří dokáží vydělat velké peníze a samy dívky tak hrají spíše roli hlídačů (při krádežích), popřípadě se zapojují aktivněji, ale jejich partneři v naprosté většině vinu v případě zadržení berou na sebe. Tato situace se mění s rostoucím věkem. Po různých podmíněných odsouzeních začínají kolem 18 let mizet partneři ve vězení, často i na několik let, a dívky se musejí o sebe postarat samy. V těchto případech teprve dochází k častějšímu nabízení sexuálních služeb, protože na „podělávání“ již dívky nemají partnery, kteří by okradeného turistu zastrášili. To se však děje po dosažení 18 let a častěji až po dosažení 20 let. Přechod z „podělávání“ k reálnému poskytování sexuálních služeb je přesto menšinovým jevem, který je rozšířený především mezi uživatelkami drog.

Zvláštní kapitolu v oblasti prostituce tvoří taxikářské gangy. Na tuto „profesi“ je navázáno velké množství kriminálních aktivit a jiných sociopatologických jevů. Taxikáři kromě prodeje drog po telefonu zajišťují také nabízení prostituujících se dívek. Většinou se jedná o matky od rodin, které si touto formou více či méně dobrovolně přivydělávají s tím, že se jedná o ženy z příbuzenských sociálních sítí taxikářů. Tyto ženy tak většinou nepostávají na trase, ale jsou samotným taxikářem přivezeny přímo zákazníkovi. Tyto ženy většinou nejsou zapojeny do dalších sociopatologických aktivit a lze říci, že si prostituci pouze při-

vydělávají. Příbuzenské vazby v tomto procesu hrají významnou roli, zvláště při verbování taxikář předem ví, na koho se obrátit, kdo bude pravděpodobně souhlasit, kdo je ve finanční nouzi atd.

Dle zjištěných informací je možné, že i některé dívky, u kterých je v ústavním zařízení v diagnóze uvedena zkušenost s prostitucí, zkušenost se skutečnou prostitucí nemají, a jedná se tak pouze o falešnou prostituci, která v sociálně vyloučených lokalitách představuje velmi významný fenomén. Zajímavé je, že na rozdíl od homosexuální prostituce, která neovlivňuje až na úplné výjimky sociální status chlapců v komunitě, prostituce dívek jejich status ovlivňuje významně¹.

4.2.3.2. Homosexuální prostituce

Homosexuální prostituce, přesněji však prostituce mladých chlapců, představuje specifický fenomén. Tento jev je specifickým velkých měst a v České republice se týká především Prahy a možná Brna. Skutečnost, že není významně rozšířen v příhraničních oblastech severozápadních Čech, i když zde existuje nabídka a pravděpodobně také poptávka, je ovlivněna vysokou náročností na organizovanost. Zatímco klasická, heterosexuální prostituce je realizována převážně prostřednictvím individuálních kuplířských sítí, „homosexuální prostituce“ je daleko více organizována a logisticky zabezpečena. Organizována je také z toho důvodu, že se jedná ze společenského hlediska o daleko závažnější mravnostní delikt, neboť sexuální služby poskytují převážně 10–14letí chlapci, a tak je třeba systematictější „ochrany“ před případným odhalením ze strany policie. Homosexuální prostituce je charakteristická několika základními rysy >

- > Samotní chlapci se zkušeností s prostitucí jsou v naprosté většině heterosexuální orientace.
- > Atraktivními jsou většinou chlapci ve věku 10–14 let. Poté bývají nahrazováni mladšími chlapci.
- > Kuplíři se stávají podobně staří vrstevníci, většina prostituujících se chlapců se v krátkém čase stává současně i zprostředkovateli (kuplíři).
- > K této prostituci jsou obvykle chlapci motivováni svými partnerkami, pokud nějakou mají.
- > Někteří chlapci si dokáží za den vydělat i 7 až 10 tisíc Kč, což je s klasickou prostitucí nesrovnatelné.
- > Jen výjimečně je provozován skutečný anální nebo orální styk, většinou se jedná o společnost, focení aktů či sledování masturbace zákazníka.

Provozování tohoto druhu prostituce je silně závislé na momentální akceschopnosti pedofilních sítí. Po větším policejním zásahu někdy trvá řadu měsíců, než se podaří tyto sítě obnovit a uvést do akceschopného stavu. Chlapci kolem 14 let a výše ve většině případů přestávají být pro pedofily atraktivními, a tak jim zbývá ve většině případů pouze role zprostředkovatelů, o kterou postupně také přicházejí

1. HŮLE, Daniel: Homosexuální prostituce mladistvých (online): 2004.
Dostupné z WWW: <http://www.demografie.info/user/documents/byznys.zip>

s novými generacemi. Skutečnost, kdy je možné vydělat si i 10 tisíc Kč za jeden den ve 12 letech, snižuje motivaci v budoucnu k legálnímu zaměstnání, a tak plynule na prostituci navazují kriminální aktivity, jako jsou kapesní krádeže, loupežná přepadení atd.

Zajímavým fenoménem spojeným s homosexuální prostitucí je povědomí v rodinách o tomto problému. Ačkoli jsou rodiče často informováni kurátory a kurátorkami pro mládež, případně jsou upozorňováni některými nestátními neziskovými organizacemi, realnost problému si nepřipouštějí. Situace připomíná dvě zcela izolované paralelní reality, které jsou odděleny generačně.

4.2.3.3. Falešná prostituce (podělávání)

Termín „podělávání“ se v prostředí lokalit, odkud pocházejí účastníci skupiny, používá pro vyjádření jisté formy podvodu. Termín je používán kromě označování falešné prostituce ještě pro různé formy prodeje falešných drog, jako například při prodeji čaje místo marihuany zahraničním turistům. Nejčastěji se však termín podělávání používá právě pro označení podvedení zákazníka při zdánlivém nabízení sexuálních služeb. Falešná prostituce má několik podob >

- > V prvním případě je ze zákazníka vymámena platba za sex předem a následně „prostitutka“ uteče. Popřípadě, pokud se předání peněz odehraje na veřejnosti, začne volat o pomoc, „že ji chce ten pán unést“, apod.
- > Druhý případ je podobný prvnímu, ale je ještě doplněn o celkové okradení zákazníka. V takovém případě bývá zákazník vlákn do průchodu nějakého domu, kde je mu ukradena peněženka, popřípadě mobilní telefon a další. Svým způsobem se toto podělávání již blíží loupežnému přepadení, jelikož je často „klientovi“ vyhrožováno násilím.

Falešnou prostituci běžně provozují i dívky pod 15 let, což samo o sobě zvyšuje pravděpodobnost nenaahlášení celé události na policii. „Klient“ má obavu, jelikož by mohl sám nést důsledky svého jednání. Tato aktivita je mezi dívkami relativně rozšířena zvláště v době, kdy není dostatek jiných příležitostí vydělání peněz. Aktivitu provozují jak dívky pod 15, tak i vysoko nad 20 let.

4.2.3.4. Kontext kriminality

Jak již bylo popsáno v obou kapitolách výše, prostituce — a to oba popisované typy — na sebe velmi intenzivně vážou různé kriminální aktivity, pokud samy takovouto kriminální aktivitou nejsou. I v případě „klasické“ (heterosexuální) prostituce může jít o provázání na organizovaný zločin, v případě „homosexuální prostituce“ se jedná ve většině případů o jeho významně sofistikovanější formy (viz kapitola 4.2.3.2.).

5. ZÁVĚR

V následujících kapitolách naleznete tři základní témata. Prvním tématem je představení obecného modelu vzešlého ze zjištěných zkušeností a následná aplikace tohoto modelu v různých analytických pohledech. Dalším tématem je shrnutí nejdůležitějších poznatků, které byly během realizace výzkumu zjištěny. Podrobnější poznatky jsou uvedeny u příslušné etapy, kde jsou také podrobněji rozpracovány v širším kontextu. Posledním tématem jsou doporučení, která byla zjištěna během realizace terénního výzkumu v jednotlivých zařízeních, respektive se jedná o konkrétní poptávku prevenčních aktivit.

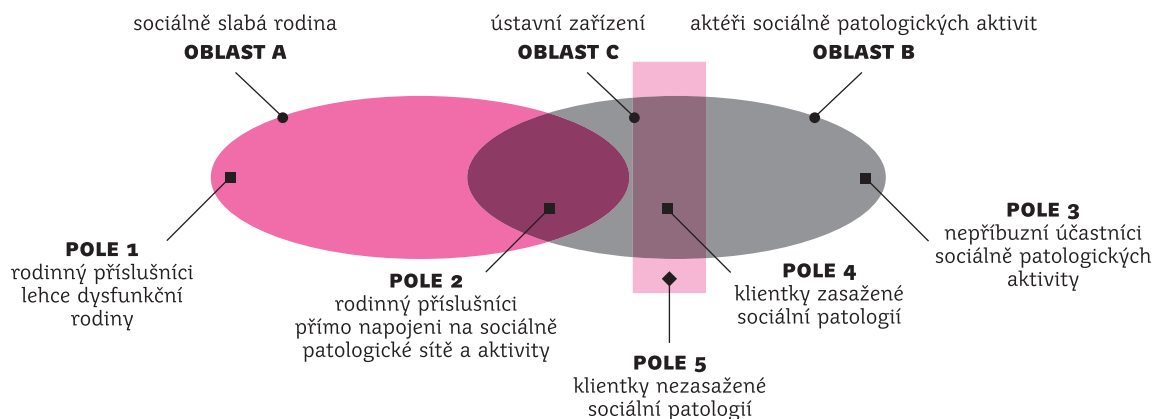
5.1. MODELOVÁNÍ

Následující kapitoly představují souhrn většiny nabytých informací z různých etap realizovaného výzkumu. V jednotlivých modelech jsou představeny různé analytické přístupy, které zahrnují jak hledisko času (longitudinální model), tak hledisko současné (průřezové) konstelace vztahů jednotlivých rolí v systému (transverzální model). Všechny následující modely vznikly na základě zjištěných událostí a představují nejucelenější pohled na danou problematiku z této výzkumné zprávy. Zároveň grafické znázornění zjištěných vztahů a interakce jednotlivých rolí představuje jednu z možností, jak výsledky snáze interpretovat.

5.1.1. DEFINICE VÝCHOZÍHO MODELU

Schématické znázornění problematiky prostituce mezi klientkami v ústavních zařízeních je relativně obtížný úkol, který vyžaduje vysokou míru redukce a zjednodušení. Existence takového modelu však umožňuje přehledné znázornění v rámci výzkumu učiněných poznatků. Pro pochopení modelu longitudinálního a transversálního je nezbytné pečlivě prostudování obecného modelu, který je znázorněn ve schématu 3.

Schéma 3 › Model ústavní výchovy ve vztahu k přirozenému prostředí klientek

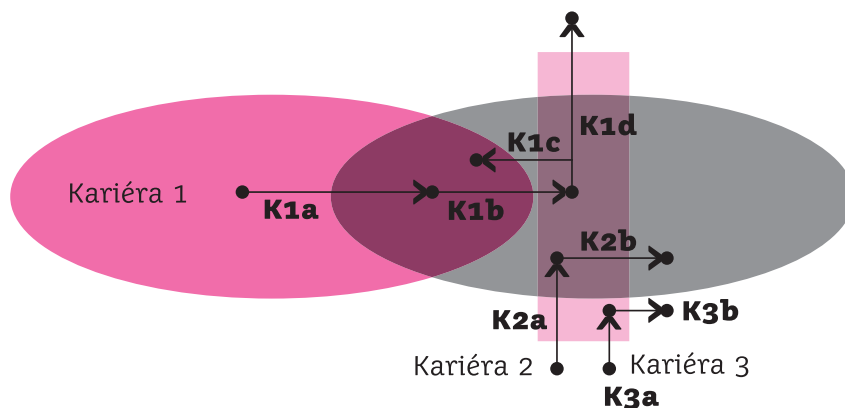

- › **Oblast A** – Tato oblast zahrnuje sociálně (společensky) slabou, popřípadě již přímo lehce dysfunkční rodinu klientky i členy a členky rodiny, kteří jsou přímo součástí různých sociálně patologických sítí. Podmínkou příslušnosti do této množiny je příbuzenský či jinak blízký vztah s nezletilou dívkou, která je potenciálně ohrožená prostitucí. Právě vztah s dalšími členy množiny zásadním způsobem ovlivňuje volbu životní strategie.
- › **Oblast B** – Tato oblast představuje různé aktéry sociálně patologického jednání, kteří mají primárně vztah k problematice vykořisťující prostituce. Nemusí jít vždy zrovna o jiné dívky se zkušeností s prostitucí nebo jejich „pasáky“, ale také např. o dealery drog atd. Z této množiny se rekrutuje velká část klientek různých ústavních zařízení.
- › **Oblast C** – Tato množina zahrnuje všechny klientky modelového ústavního zařízení. Poměr tmavé a světlé barvy nevyjadřuje konkrétní podíl klientek problémových a neproblémových. Jedná se pouze o obecný schématický model a reálná situace se od modelové může v mnohém lišit. Zatímco jednotlivé „oblasti“ představují celistvé geometrické útvary (elipsy, obdélník), termín „pole“ vyjadřuje pouze plochu shodné barvy. Každý průnik, který tvoří geometrická tělesa, představuje samostatnou podmnožinu osob. Specifikace jednotlivých polí je znázorněna přímo ve schématu u každé položky.

5.1.2. LONGITUDINÁLNÍ MODEL, KARIÉRNÍ

Longitudinální model přímo vychází z modelu obecného popsaného v předešlé kapitole. V rámci schématu 4 jsou zachyceny 3 základní kariéry, které se často v realitě opakují, respektive se jedná o 4 kariéry. Tyto kariéry se opět snaží zohlednit co nejvíce získaných poznatků.

Schéma 4 › Longitudinální model zachycující modelové kariéry prostituujících se dívek

Kariéra 1 › Východím bodem této kariéry je příslušnost k nějaké sociálně slabé rodině, která vykazuje jisté dysfunkční příznaky a představuje pro dívku potenciální ohrožení téměř od narození. U této kariéry sledujeme následující etapy, které budou demonstrovány na konkrétním případě ›

- › **Etapa K1a** — Sylva vyrůstá u babičky v jedné pražské čtvrti. Babička si přivydělává ubytováním cizích mužů v jejich malém bytě, a Sylva tak často již od dětství tráví večery v přítomnosti cizích mužů. Když jí je 13 let, babička již spí a jeden ubytovaný muž, Petr, jí nabídne, zdali by mu nechtěla dělat chvíli trochu bližší společnost, že ji za to zítra pozve do restaurace na oběd. Sylva po chvíli souhlasí a poskytne Petrovi orální sex. **(K1a — Sylva, do té doby „pouhá“ členka dysfunkční rodiny, začíná poskytovat sexuální služby v interakci s osobami ze sociálního prostředí rodiny)**
- › **Etapa K1b** — Sylva, poznamenaná touto zkušeností, začíná stále častěji poskytovat sexuální služby v blízkém okolí, aniž by o tom babička věděla. Případ se dostane ke kurátorce a ta vzhledem k nízkému věku Sylvy navrhne předběžné opatření na nařízení ústavní výchovy. Soud souhlasí a Sylva je umístěna do diagnostického ústavu. **(K1b — Sylva je vytržena z rodinného prostředí, které je významně zasaženo sociálně patologickými jevy, a stává se klientkou v ústavní péči)**
- › **Etapa K1c** — Během diagnostického pobytu dojdou specialisté k závěru, že vzhledem ke skutečnosti, kdy babička o této situaci nevěděla, je nejvhodnějším řešením návrat Sylvy zpět do rodiny za podmínky, že bude zjednána náprava. Sylva se vrací, avšak plynule navazuje na svoji započatou prostituční kariéru. **(K1c — z ústavní výchovy se opět zapojuje do sociálně patologické sítě příbuzných a známých a její role „prostitutky“ se v prostředí rodiny institucionalizuje)**
- › **Etapa K1d** — Jedná se o hypotetickou variantu, jelikož v reálu nastala předešlá situace. Sylvě je nařízena ústavní výchova, jelikož rodinné zázemí bylo identifikováno jako vysoce rizikové. Po nějaké době umírá Sylvina babička, a když Sylva v 19 letech opouští ústavní výchovu, nemá se kam vrátit. Mezitím v ústavu ukončila učební obor, a tak začíná pracovat a začíná nový život. **(K1d — Sylva se přes počáteční problémy a rizika dokáže od tohoto odpoutat a po opuštění ústavu již prostituci neprovozuje)**

Kariéra 2 › I v tomto případě budeme tuto modelovou kariéru demonstrovat na konkrétním příkladu

- › **Etapa K2a** — Lucka byla po krádežích, kterých se dopouštěla ve svém dětském domově, přemístěna na rediagnostický pobyt do diagnostického ústavu. Zde se dostala do party několika problémových holek. **(K2a — z klientky jen lehce zasažené sociální patologií se díky vlivu ostatních klientek stává „vážně problémová“ klientka)**
- › **Etapa K2b** — Lucce se ještě s jednou kamarádkou podaří úspěšně z diagnostického ústavu utéci. Bez jakýchkoli kontaktů se o sebe musejí samy postarat a stávají se součástí sociálně patologické sítě **(K2b — jelikož je z dětského domova a nemá vlastní sociální síť mimo ústav, musí se zapojit do nějaké alternativní sociální sítě, kterou představuje síť sociálně patologická).**

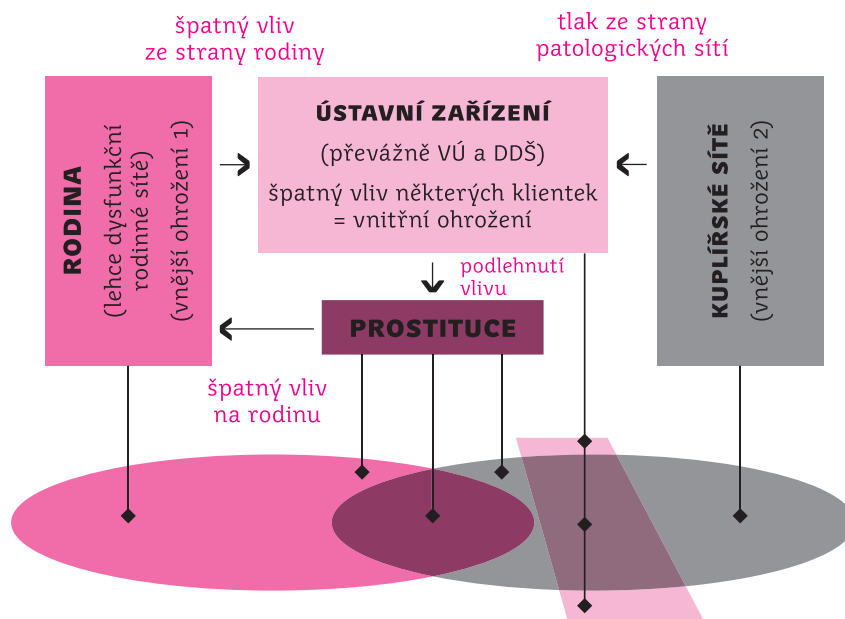
Kariéra 3 > Poslední modelová kariéra představuje ideální typ, který však v realitě nenastává příliš často >

- > **Etapa K3a** — Petře umřela maminka, která ji měla svěřenu do péče. Vzhledem k tomu, že nemá otce, je na základě předběžného opatření umístěna do diagnostického ústavu. (**K3a — přestože se klientka nedopustila žádného přestupku, je umístěna do zařízení, ve kterém se setkává s dívkami, u kterých je zcela běžná sociálně patologická činnost**)
- > **Etapa K3b** — O Petru se rychle přihlásí její strýc, který byl v době smrti matky v zahraničí, a Petra mu je svěřena do péče, takže může opustit ústavní zařízení a žít dále nepoznamenána sociálně patologickými jevy. (**K3b — po krátké zkušenosti s dívkami ohroženými sociální patologií se Petra dostává mimo tento systém**)

5.1.3. TRANSVERZÁLNÍ MODEL — PROSTITUCE JAKO OHROŽENÍ

Pomocí transverzálního modelu můžeme schematizovat vztahy mezi jednotlivými aktéry procesu, který ve svém důsledku může vést k prostitučnímu chování dívek. Ve schématu 5 je celý konkrétní systém postaven na obecném modelu tak, aby byly patrné vztahy mezi jednotlivými aktéry, aktivitami a jednotlivými rolemi v obecném modelu.

Schéma 5 > Vztahový komplexní model procesu vedoucího k prostituci dívek v ÚV

- ▶ **Blok – Ústavní zařízení** – Tento blok v systému znázorňuje teoretickou polohu obecného zařízení ve vztahu k potenciálním ohrožením, kterým jsou dívky v tomto systému vystaveny. Blok představuje spíše zařízení, která se zaměřují na klienty a klientky s etopedickými problémy. Jedná se tak především o dětský domov se školou a výchovný ústav. Hlavní riziko, kterému jsou v rámci ústavu klientky vystaveny, je rozvinuté sociálně patologické chování u některých klientek, které ve své podstatě pro ostatní klientky představují vnitřní ohrožení.
- ▶ **Blok – Rodina** – Po nástupu do ústavní výchovy jsou dívky vystaveny tlaku ze strany vlastní, často dysfunkční rodiny. Tento tlak může mít ve svém důsledku vliv na recidivu v prostitučním chování. Negativní vliv ze strany rodinných příslušníků může být nevědomý, většina členů rodiny si neuvědomuje potenciální riziko, které dysfunkční rodina představuje pro své příbuzné. Rodina tak pro klientky může představovat významné vnější ohrožení.
- ▶ **Blok – Kuplířské sítě** – Tento blok představuje vážné ohrožení pro klientky, ať již byly v rámci těchto sítí v kontaktu s některými kuplíři před nástupem do ústavní výchovy, nebo v žádném takovém kontaktu nebyly. Kuplíři se cíleně zaměřují na dívky v ústavní výchově a představují takřka každodenní riziko. S dívkami navazují kontakt prostřednictvím různých seznamek na internetu, popřípadě využívají samotných vycházek dívekdo blízkého okolí ústavu. Zvláště nebezpečným se tento vliv jeví v kombinaci s vnitřním ohrožením. Pokud již nějaká klientka tento kontakt naváže, může k těmto kontaktům dopomoci i ostatním dívkám. Tyto sítě představují druhé hlavní vnější ohrožení pro dívky v ústavní výchově z hlediska rizika provozování prostituce.
- ▶ **Blok – Prostituce** – Jedná se o situace, kdy klientky ústavních zařízení v různých situacích poskytují různý typ sexuálních služeb. Tato prostituce může nabývat několika základních podob, které jsou zvýrazněny právě ve spodním obecném schématu. Dívka může poskytovat prostituci v rámci dysfunkční rodiny bez napojení na další sociálně-patologické sítě, nebo se může stát (opět) součástí těchto rodinně-sociálně-patologických sítí, popřípadě se může od rodiny zcela izolovat. V prvních dvou případech (v kontextu obecného modelu) však její prostituce zpětně vyvíjí v jisté míře negativní vliv na vlastní rodinu. Například na sourozence, především mladší sestry, které může k podobnému chování navádět. V případě, že je sama dívka již matkou, může se tento vliv odrazit v poskytování negativního vzoru dítěti.

5.2. SHRNTÍ

Závěry z celého výzkumu lze rozdělit na několik částí. První část se týká identifikovaných klíčových faktorů, které mají souvislost s prostitučním chováním dívek v ústavní výchově. Ve druhé části představujeme krátké shrnutí navržené typologie prostituce na základě pohovorů v jednotlivých zařízeních. V poslední části jsou shrnuty závěry zjištěné ve vztahu k prevenci této problematiky. Respektive informovanost o různých preventivních metodách, informovanost o problematice jako takové v prostředí ústavní výchovy a identifikace konkrétních metod prevence.

5.2.1. FAKTORY

Nejvýznamnější závěry jsou ty, které vycházejí z dílčích závěrů etap A i B. Jelikož tyto etapy na sebe navzájem navazovaly, byla realizace etapy B zaměřena částečně právě na verifikaci dílčích závěrů z etapy A. Mezi takové závěry, které vycházejí jak z kvantitativní analýzy, tak i z kvalitativní analýzy, patří především zjištění, že nezletilé dívky, které byly obětmi domácího násilí, mají mnohem méně často zkušenosti s prostitucí ve srovnání s ostatními dívkami. Interpretace tohoto zjištění by představovala přílišnou spekulaci, nicméně je tento závěr v částečném rozporu s obecným psychologickým diskursem.

Dalším zajímavým zjištěním byla závislost mezi příslušností k nějaké subkultuře a zkušenostmi s prostitucí. Opět shodně na základě dílčích výsledků etapy A i B vyplývá závěr, že v případech, kdy dívky jsou příslušnicemi nějaké subkultury, ať už se jedná o punk, anarchismus nebo techno, mají zkušenosti s prostitucí velmi významně menší ve srovnání s ostatními dívkami. Je možné, že příslušnost k nějaké ideologii pro dívky představuje svým způsobem imunitu před rizikem prostituce, kterému jsou ostatní nezletilé dívky mnohdy vystaveny. V každém případě představuje jak násilí v rodině, tak i příslušnost k subkultuře velmi specifické „ochranné“ faktory ve vztahu k prostitučnímu chování.

Naopak žádné zvláštní překvapení nepřinesly další dílčí závěry, které popisují závislosti na faktorech týkajících se sociálního vyloučení, vzdělání, velikosti rodiny, páchání trestné činnosti a nadužívání návykových látek. Ze všech těchto faktorů byl největší důraz kladen na drogy jako základní limitu zkušeností s prostitucí. Na tomto závěru panovala shoda v závěrech etap A i B. Kde naopak nepanovala shoda, byla velikost rodiny, kdy se nepodařilo v terénním výzkumu nalézt oporu a vysvětlení pro zjištění etapy A, že dívky z větších rodin jsou rizikem prostituce ohroženy více. Tento nesoulad může částečně vyplývat ze skutečnosti, že pracovníci ústavních zařízení jsou jen v minimálním kontaktu s rodinami klientek, a tak lze v tomto případě přikládat větší váhu výsledkům kvantitativní analýzy.

Zajímavým nesouladem mezi výsledky etap A a B je výsledek u faktoru krádeží. Ačkoli v terénním výzkumu i kvantitativní analýze panuje zřetelná shoda na závislosti užívání drog a prostituce, tak v případě krádeží a loupežných přepadení tato shoda nepanuje, ačkoli je trestná činnost s užíváním drog velmi úzce spojena. Zatímco z kvantitativní analýzy vyplývá nejsilnější závislost mezi krádežemi a zkušenostmi s prostitucí, v rámci terénního výzkumu při pohovoru s pracovníky jednotlivých zařízení tato souvislost potvrzena nebyla.

Nejvýznamnější faktory determinující prostituční chování nezletilých dívek

- › Sociálně vyloučené romské dívky, které jsou v ústavní výchově, jsou problémem prostituce zasaženy více než ostatní klientky v ÚV. Potvrzeno ve etapě A i B. (*kap. 2.6.1. a 3.7.3.5.*)
- › Příslušnice různých subkultur, jako například punk, techno, anarchismus, mají s prostitucí jen minimum zkušeností. Potvrzeno ve etapě A i B. (*kap. 2.6.1. a 3.7.3.5.*)

- › U dívek, které prožily v násilí v rodině, je výskyt prostitučního chování méně častý než v případě ostatních dívek v ÚV. Potvrzeno ve etapě A i B. (*kap. 2.6.2. a 3.7.3.5.*)
- › Dívky provozující prostituci pocházejí z nadprůměrně velkých rodin (mají více sourozenců). Tato závislost byla potvrzena statistickou analýzou, avšak v terénním výzkumu potvrzena nebyla. (*kap. 2.6.2.*)
- › Drogy byly identifikovány jako nejvýznamnější faktor — dívky se zkušeností s prostitucí užívají měkké a především tvrdé drogy mnohem častěji než ostatní klientky ústavů. Potvrzeno v etapě A i B. (*kap. 2.6.3. a 3.7.3.3.*)
- › Podobně jako drogy, tak i krádeže a loupežná přepadení byly identifikovány jako významné faktory determinující prostituční kariéru. Tato závislost byla potvrzena statistickou analýzou, ale při terénním výzkumu potvrzena nebyla. (*kap. 2.6.3.*)

5.2.2. TYPOLOGIE PROSTITUCE

V průběhu výzkumu byly identifikovány následující typy prostituce. Tato typologie byla částečně konfrontována v rozhovorech s vychovateli a vychovatelkami a jinými pracovníky a pracovníci ke konci výzkumu. Jednotlivé typy a formy prostituce jsou podrobněji popsány v kapitole 3.7.2.

Základní typy prostituce ›

- › nucená, organizovaná
- › v domácím prostředí — zdroj obživy
- › nouzový zdroj obživy (na útěku z ústavu)
- › zcela dobrovolná prostituce
- › „lehká“ prostituce
- › homosexuální prostituce

5.2.3. VÝZNAMNÁ OHROŽENÍ

Celá problematika prostituce dívek v ústavní výchově je determinována různými potenciálními ohroženími. V rámci výzkumu bylo identifikováno několik základních ohrožení, přičemž některá ohrožení spolu vzájemně velice úzce souvisí, respektive se překrývají, jiná jsou samostatným celkem. Nejvýznamnější zjištěná ohrožení jsou následující ›

- › **Vnitřní ohrožení** — toto ohrožení představují problémovější klientky v ústavech, které mohou ovlivnit individuální strategii dívek, které nejsou sociální patologií zasažené. Tento fenomén může být navíc posílen existencí vnitřní hierarchické struktury v zařízení, kde v čele této struktury stojí často problémové dívky, které mohou díky vysoké míře hierarchické sensitivity ve vztahu k personálu působit jako „spordované“ klientky.

- › **Vnější ohrožení 1** — obzvláště nebezpečný vliv mohou představovat organizované skupiny pachatelů, kuplířů, jejichž členové se zaměřují na cílené oslovování a kontaktování dívek z ústavních zařízení. K těmto kontaktům často využívají moderní technologie, jako jsou různé seznamky nebo chatroomy na internetu. Přitom právě internet často představuje jednu z mála možností, jak mohou klientky ústavních zařízení poznávat svět kolem sebe. Tyto gangy často využívají ke zprostředkování kontaktů další dívky, které byly zkontaktovány dříve.
- › **Vnější ohrožení 2** — samotná rodina, ať již v užším smyslu nebo v širším smyslu slova, může pro klientky v ústavních zařízeních představovat jistou formu ohrožení. Některé rodiny nedokáží odlišit modely chování, které působí negativně na psychiku dívky, popřípadě se přímo v samotné rodině nachází někdo, kdo představuje v kontextu prostituce pro dívku enormní ohrožení.

5.2.4. PREVENCE

Nejvýznamnějším poznatkem terénního výzkumu ve vztahu ke zmapování zkušeností a potřeb v oblasti prevence prostitučního chování v kontextu ústavní výchovy je skutečnost, že zkušenosti s různými formami prevence jsou spíše výjimečné. I samotné povědomí o zkoumané problematice je velmi malé. Zde se shodovaly odpovědi snad nejvíce. Ačkoli zároveň jednotlivé dotazované osoby přiznávaly, že nějaká forma prevence je důležitá a mohla by být přínosem pro jejich práci, ve většině případů nebyly schopny přesněji tuto potřebu identifikovat a popsat. Pokud již měli v zařízeních nějaké zkušenosti s prevencí, tak ta se ve většině případů týkala zkušeností s prevencí HIV, s kampaněmi zaměřenými na bezpečný sex atd.

Při debatě o konkrétních metodách prevence zazníval ze strany dotazovaných nejčastěji požadavek, aby byly případné preventivní programy v co největší míře „ušity na míru“. **Dle zjištěných poznatků není možné stanovit jednotný produkt zaměřený na prevenci a ten následně uplatňovat v ústavních zařízeních.** Toto řešení by bylo pravděpodobně velmi málo efektivní.

Podrobněji rozpracované jednotlivé teze z oblasti prevence naleznete v kapitole 3.7.5. Zde uvádíme pouze schématickou charakteristiku jednotlivých zjišťovaných kontextů. Podrobněji je zpracována čtvrtá otázka zaměřená na identifikaci konkrétních metod prevence, po kterých byla široká poptávka ve většině navštívených ústavů.

- › **Informovanost o problematice prostituce dětí a mládeže z ústavní výchovy** — Zde byla odpověď téměř jednotná. O problematice nemají pracovníci a pracovnice v jednotlivých ústavních zařízeních téměř žádné informace.
- › **Zkušenost s konkrétními preventivními metodami v této oblasti** — Zkušeností s konkrétními preventivními aktivitami měli dotázaní také velmi málo, ve většině případů se shodli, že víceméně jedinou uplatňovanou preventivní metodou je individuální pohovor s klientkou v intimní atmosféře.

- › **Představa o optimálních preventivních metodách a nástrojích z pohledu pracovníků** — Jako optimální preventivní metoda byl nejčastěji uváděn individuální pohovor s klientkou, se kterým měli pracovníci a pracovnice většinou zkušenost. Dále byla zmiňována potřeba preventivně působit i na odborný personál, a v neposlední řadě byla vyzdvižována problematika prostituce u chlapců, která je často v preventivních programech opomíjena.
- › **Konkrétní potřeby v oblasti prevence** — Mezi hlavní metody, které byly v rámci výzkumu identifikovány ze strany odborného personálu v jednotlivých ústavních zařízeních, lze zařadit následující metody >

Besedy — Akcent by měl být kladen na interaktivnost besed s tím, že téměř všude se shodovali v požadavku, aby tyto besedy nebyly nějakým „hotovým“ produktem, ale vždy ušity maximálně na míru konkrétních ústavů (dle věku klientek, jejich zkušeností atd.). Důležité je, že i jednotlivé ústavy se v čase proměňují v závislosti na počtu a charakteru dívek, které jsou momentálně v ústavu umístěny. Opakovaným požadavkem také bylo pokračování besed, aby se nejednalo pouze o jednorázové návštěvy.

Metodické listy — o tento typ materiálu byl zájem téměř ve všech ústavech, kde byl výzkum realizován, přičemž nebyly požadavky na tuto aktivitu nijak zvlášť specifikovány

Média — tuto kategorii by bylo možné rozdělit do několika zvláštních pododdílů. Zajímavou a vysoce poptávanou aktivitou by bylo vytvoření databáze filmů, literatury, internetových portálů atd., které se této problematice věnují. U filmů a literatury by byly uvedeny anotace tak, aby si mohli případní zájemci udělat bližší představu. Ideálním by bylo provozování takové „knihovny“ pro potřeby pracovníků ústavních zařízení.

SPECIFIKA SLOVENSKA VE VZTAHU K PREVENCÍ

Při případné realizaci preventivních aktivit na Slovensku je potřeba zohlednit následující zjištěné skutečnosti >

- › Podobnou aktivitu (preventivní aktivity) již na Slovensku realizovala organizace IOM, v takovém případě je potřeba se zaměřit na mladší klientky, které ještě nebyly v ústavním zařízení v době realizace těchto předcházejících aktivit.
- › V ústavech, jejichž provozovatelem je církev, je často velmi konzervativní prostředí. Mluvit otevřeně o sexu, možnostech antikoncepce, o prostituci atd. je téměř nepřijatelné, vše je potřeba dopředu konzultovat s knězem a obsah besed zaslat předem ke schválení vedení ústavu. Takto tabuizované prostředí je pro realizaci preventivních aktivit obzvláště problematické. Pravděpodobně by těmto aktivitám měla předcházet hloubková analýza zaměřená na podrobnější poznání tohoto specifika.

**03 / DOPORUČNÍ ORGANIZACE
LA STRADA ČR V NÁVAZNOSTI
NA PROVEDENÝ VÝZKUM**

DOPORUČENÍ ORGANIZACE LA STRADA ČR V NÁVAZNOSTI NA PROVEDENÝ VÝZKUM

Výzkum „Prostituce nezletilých dívek v kontextu ústavní výchovy“ (dále jen výzkum) potvrdil, že dívky, které mají zkušenost s ústavní výchovou, jsou skupinou ohroženou komerčním sexuálním zneužíváním dětí a obchodováním s lidmi (pro přehlednost dále jen komerční sexuální zneužívání) Situace této zranitelné skupiny vyžaduje cílenou a komplexní pozornost.

Následující doporučení byla vypracována v návaznosti na výsledky výzkumu a na základě zkušeností organizace La Strada ČR. Doporučení si nekladou za cíl představit návrh komplexní strategie pro prevenci; přinášejí podněty pro plánování opatření na různých úrovních. Různá míra obecnosti, resp. konkrétnosti jednotlivých doporučení však umožňuje jejich okamžité využití různými aktéry. Pro okamžité užití je v závěru uveden odkaz na již existující nástroje prevence v českém nebo slovenském jazyce.

OHROŽENÁ SKUPINA

› Výstupy z výzkumu

- › Nejohroženější skupinou jsou romské dívky ze sociálně vyloučeného prostředí.
- › První zkušenost s poskytováním sexuální služby za odměnu mají dívky v průměru mezi 13–14 rokem.
- › Do zařízení ústavní výchovy v mnoha případech přicházejí dívky již se zkušeností s poskytováním sexuální služby za odměnu.
- › Poskytování sexuálních služeb za odměnu často souvisí s užíváním návykových látek.

› Doporučení

- › *Při vzdělávání na prvním i druhém stupni všech typů škol cíleně posilovat sociální kompetence dětí nutné k přecházení rizikových jevů.*
- › *Začlenit do výuky na prvním i druhém stupni všech typů škol informace o komerčním sexuálním zneužívání.*
- › *V lokalitách s výskytem sociálně vyloučené subpopulace realizovat preventivní kampaně zaměřené na cílovou skupinu ve věku do 13 let.*
- › *Při preventivních aktivitách využít v lokalitách etablované sociální služby, které disponují znalostí cílové skupiny – např. nízkoprahová zařízení pro děti a mládež, komunitní školy, terénní programy.*
- › *Posílit opatření v oblasti primární i sekundární prevence zneužívání návykových látek s ohledem na cílovou skupinu výzkumu.*
- › *Připravit a realizovat prevenční kampaň k rizikům komerčního sexuálního zneužívání, (zejména dětské prostituce), mezi uživatelkami a uživateli návykových látek včetně informací, kde hledat pomoc.*
- › *Vzdělávat odbornou veřejnost, která se při své práci setkává s dětmi, které užívají návykové látky, v problematice komerčního sexuálního zneužívání (zejména identifikace dětí ohrožených a zasažených dětskou prostitucí).*

RIZIKOVÉ SITUACE V PRŮBĚHU ÚSTAVNÍ VÝCHOVY

› Výstupy z výzkumu

Na situaci dívek umístěných do ústavní výchovy působí vnitřní a vnější ohrožení ›

- › „**Vnitřní ohrožení**“ zahrnuje zejména negativní působení klientek s rizikovými zkušenostmi na další dívky, se kterými se setkávají v ústavní výchově.
- › „**Vnější ohrožení**“ zahrnuje vliv kriminálních skupin (jednotlivců), které usilují o kontaktování dívek ze zařízení ústavní výchovy. K navázání kontaktů využívají již existujících vztahů s některými dívkami a internetu. Ohrožením může být také vliv disfunkčních rodin (např. rodin, které kořistily z prostituce svých dětí).
- › K poskytování sexuální služby za odměnu dochází nejčastěji při útěcích či při vycházkách dívek mimo zařízení a při pobytech na „propustku“.
- › V některých zařízeních na Slovensku jsou tabuizována témata spojená se sexualitou a sexuálním životem. Je zde problematické otevřeně a kvalifikovaně hovořit o ochraně před nežádoucím otěhotněním či pohlavně přenosnými chorobami či rizicích dětské prostituce.

› Doporučení

- › *Na systémové úrovni i v konkrétních zařízeních hledat cesty, jak identifikovaným ohrožením předcházet či minimalizovat následky stávající situace.*
- › *Zahrnout informace získané výzkumem do prevenčních kampaní i do výchovné práce s cílovou skupinou.*
- › *Při výchovné činnosti koncepčně usilovat o eliminaci vlivu dívek s rizikovou zkušeností na další dívky.*
- › *Prohloubit spolupráci jednotlivých zařízení s orgány činnými v trestním řízení za účelem výměny informací o ohrožení ze strany kriminálních sítí (jednotlivců).*
- › *Začlenit do vzdělávání dívek pravidla bezpečného užívání internetu a informace o rizicích komerčního sexuálního zneužívání.*
- › *Při každodenním provozu zařízení zpřístupňovat dívkám informace, které mohou pomoci při minimalizaci důsledků, případně rizik spojených s poskytováním sexuálních služeb za odměnu (např. o terénních programech pro osoby poskytující placené sexuální služby a komerčně sexuálně zneužívané děti, o službách pro obchodované a vykořisťované osoby, o bezpečném sexu, možnosti zdravotních vyšetření, krizových linkách apod.).*
- › *Zabránit tabuizaci témat, která se týkají sexuality. Umožnit dívkám přístup k odborně zpracovaným informacím, které se týkají komerčního sexuálního zneužívání a ochrany vlastního zdraví.*

INFORMOVANOST ODBORNÉHO PERSONÁLU ZAŘÍZENÍ ÚSTAVNÍ VÝCHOVY

› Výstupy z výzkumu

- › Dotazovaný personál většinou nedisponoval dostatkem teoretických informací o komerčním sexuálním zneužívání — povědomí o tomto jevu je malé.

- › Odborný personál většinou vítal možnost vzdělávání v této oblasti.
- › Přestože v mnoha zařízeních existují preventivní programy a aktivity v jiných oblastech, konkrétně formulovat návrhy prevenčních strategií a nástrojů vhodných pro předcházení komerčního sexuálního zneužívání bylo pro mnohé obtížné.

› Doporučení

- › *Vzdělávat a průběžně informovat odborný personál pracující v ústavní výchově o problematice komerčního sexuálního zneužívání (definice, aktuální situace v terénu, služby pro obchodované a vykořisťované osoby, legislativní rámce, možnosti spolupráce apod.).*
- › *Vzdělávat a prohlubovat stávající znalosti a dovednosti o způsobech, možnostech a nástrojích pro realizaci prevence rizikových jevů s důrazem na možnost jejich modifikace pro prevenci komerčního sexuálního zneužívání.*
- › *Informovat o stávajících metodických materiálech dostupných v tištěné podobě či na internetu, sdílet mezi zařízeními a dalšími subjekty příklady stávající dobré praxe.*
- › *Začlenit v dostatečném rozsahu informace o komerčním sexuálním zneužívání do odborné přípravy a celoživotního vzdělávání odborného personálu.*

POTŘEBY ODBORNÉHO PERSONÁLU ZAŘÍZENÍ ÚSTAVNÍ VÝCHOVY

› Výstupy z výzkumu

Odborný personál identifikoval jako užitečné a vhodné následující nástroje ›

- › realizace besed na dané téma
- › publikace metodických listů pro odborný personál
- › možnost využití médií při prevenci

› Doporučení

Realizovat besedy, které budou ›

- › *interaktivní*
- › *cyklem setkání, nikoli jednorázovou aktivitou*
- › *postavené na základě znalosti problematiky a možností pomoci*
- › *koncipované na základě znalosti situace v konkrétním zařízení*
- › *realizované pro skupiny členěné dle věku (mladší / starší)*
- › *realizované nevládní organizací, policií nebo ve spolupráci obou subjektů*
- › *realizované s využitím atraktivních prevenčních materiálů (např. zrcátka, balzámy na rty apod.)*

Publikovat metodické listy, na jejichž základě může odborný personál implementovat preventivní aktivity během každodenního chodu zařízení.

Metodické listy by měly splňovat následující požadavky >

- > flexibilně využitelné pro dlouhodobější práci
- > poskytující typově širokou paletu aktivit, které je možné realizovat při standardním provozu zařízení
- > obsahující vzdělávací aktivity, které umožňují zprostředkovat informace vztahující se k širším rámcům problematiky (např. lidská práva, práva dítěte, sexuální výchova apod.)
- > obsahující odkazy na další relevantní zdroje
- > koncipované na základě východisek efektivní prevence
- > dostupné na internetu, zejména na odborných portálech

Umožnit využití mediálních technologií a filmů např. prostřednictvím >

- > založení archivu / databáze filmů vhodných pro prevenci a zvýšení povědomí (obsahující anotace, případně metodiky k práci s filmem)
- > využití stávajících možností zapůjčení filmů (např. putovní filmové festivaly)
- > vzniku internetové / elektronické hry vztahující se k problematice určené cílové skupině

DALŠÍ DOPORUČENÍ

- > Soustředit se na systematický výzkum a koncepci prevence v dalších oblastech mimo komerční sexuální zneužívání, kde dochází k obchodování a vykořisťování osob mladších osmnácti let.
- > Při koncipování a implementaci prevenčních strategií věnovat speciální pozornost dětem cizincům, které pobývají na našem území bez doprovodu.

Preventivní opatření koncipovat na základě následujících východisek >

- > znalost problematiky a potřeb cílových skupin
- > důraz na věcnost a otevřenost bez moralizujících soudů
- > důraz na lidskou důstojnost, práva a svobodu
- > empowement cílové skupiny
- > interaktivita
- > genderová senzitivita a balance
- > demokratické principy
- > otevřenost ke kulturní diverzitě a roli, kterou hraje v životě jednotlivců a skupin
- > nediskriminace
- > solidarita
- > orientace na řešení
- > trvalá udržitelnost

Organizace La Strada ČR na svých webových stránkách www.strada.cz nabízí metodické listy s kontakty na relevantní organizace a instituce, určené pro personál ústavní výchovy, a další relevantní informace a materiály, vhodné jak pro odborný personál ústavní výchovy, tak i další odbornou veřejnost.

COOL JE... VĚDĚT VÍČ
ÚSTAVNÍ VÝCHOVA A RIZIKA
KOMERČNÍHO SEXUÁLNÍHO ZNEUŽÍVÁNÍ

autoři: Petra Burčíková, Petra Kutálková, Daniel Hůle a kolektiv

jazyková korektura: Eva Hronková

grafická úprava: Lemon design

tisk: A. R. Garamond

vydání: první, 2008

ISBN 978-80-254-1524-5

La Strada Česká republika, o. p. s.

P. O. Box 305, 111 21 Praha 1

www.strada.cz